

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ KUR'ÂN
KURSU ÖĞRENCİLERİNE UYGULANAN
DEĞERLER EĞİTİMİNİN ÖĞRETİCİ GÖRÜŞLERİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ayşe Sevde KARACA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU

KONYA-2020

 KONYA	TC NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	--	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe Sevde KARACA
	Numarası	16810201014
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Din Eğitimi Anabilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ KUR'ÂN KURSU ÖĞRENCİLERİNE UYGULANAN DEĞERLER EĞİTİMİNİN ÖĞRETİCİ GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

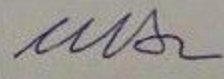
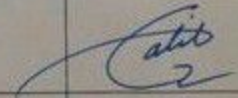

Ayşe Sevde KARACA

 KONYA	TC NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	--	---

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe Sevde KARACA
	Numarası	16810201014
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Din Eğitimi Anabilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU
	Tezin Adı	DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ KUR'AN KURSU ÖĞRENCİLERİNE UYGULANAN DEĞERLER EĞİTİMİNİN ÖĞRETİCİ GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "Diyaret İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi" başlıklı bu çalışma 31/01/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU	Danışman	
Dr. Öğrt. Üyesi M. Fatih TURANALP	Üye	
Dr. Öğrt. Üyesi Sümeyra BİLECİK	Üye	

Not: Tezlerde ıslak imzalı suretleri yer almalıdır.

ÖNSÖZ

Okul öncesi dönemdeki gelişimin her safhasının, insanın gelecekteki hayatının tamamını etkilediği kabul edilen bir gerçektir. Bu dönemdeki dinî gelişim, hem din eğitimi hem de gelişim psikolojisi açısından ayrı bir önemi haizdir. Okul öncesi dönemde uygulanan değerler eğitimi sayesinde çocuk, doğru davranabilme yetisini kazanmış özgüven sahibi bir birey olarak yetişir.

Din ve ahlak gelişimine katkı sağlamak amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınarak 4-6 yaş grubu Kur'an Kursu uygulaması yürürlüğe konulmuştur. Bu araştırmada, 2013 yılından beri uygulamaya geçirilen 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında verilen değerler eğitiminin öğretici görüşleri doğrultusunda bir incelemesi yapılmıştır. Böylece din eğitimi alanında önemli bir boşluğu doldurması hedeflenen 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının eğitim ve öğretim faaliyetlerinin daha etkin ve verimli bir hale getirilmesine katkı sunulması hedeflenmiştir.

Tez, giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Girişte ilk olarak araştırmanın konusu, amacı ve önemi hakkında kısa bilgi verilmiş ayrıca konunun sınırlılıklarına temas edilmiştir. Bu çerçevede yaygın din eğitimi üzerinde durulmuş ve araştırma konusuyla ilgili çalışmalar tanıtılmıştır. İkinci olarak ise çalışmanın yöntemine ilişkin bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde okul öncesi dönem gelişim özellikleri ve din eğitimi üzerinde durulmuştur. Ardından Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının açılış amaçları, programın yaklaşımı, temel ilkeleri, öğretici yeterlilikleri, eğitim-öğretim materyalleri, fiziki mekân ve donanım şartları ele alınmıştır.

Araştırmanın son bölümünü teşkil eden saha çalışmasında ise, Konya ili Selçuklu ilçesinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı 4-6 yaş grubu Kuran Kurslarında görev yapan on öğretici ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Yine bu bölümde 4-6 yaş grubu kurslarında eğitim gören otuz öğrencinin konuyla ilgili görüşlerine de yer verilmiştir.

Araştırmanın tüm aşamalarında değerli bilgi ve yardımlarını benden esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu'na; çalışma boyunca teşvik ve yönlendirmelerinden oldukça istifade ettiğim babam Prof. Dr. Ali Akpınar'a,

tezimin son okumasını yapan ağabeyim Dr. Ömer Faruk Akpınar'a, maddi-manevi hiçbir desteğini esirgemeyen, beni yüreklendirip emek veren sevgili eşim Muhammet Mevlüt Karaca'ya şükranlarımı sunarım.

Ayşe Sevde KARACA

Ocak, 2020

 KONYA	TC NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe Sevde KARACA
	Numarası	16810201014
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Din Eğitimi Anabilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu
	Tezin Adı	DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ KUR'ÂN KURSU ÖĞRENCİLERİNE UYGULANAN DEĞERLER EĞİTİMİNİN ÖĞRETİCİ GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Okul öncesi dönem, çocuğun kişilik gelişiminde ve değerlerinin oluşumunda hayati öneme sahiptir. Ülkemizde Kur'an öğrenmede yaş sınırının kaldırılmasının ardından Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından okul öncesi döneme yönelik din eğitimi hizmeti olan 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları projesi hayata geçirilmiştir.

Bu çalışma 2019-2020 yılında eğitim-öğretim dönemi içinde Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu öğrencilerine uygulanan değerler eğitiminin incelenmesini, Konya ili Selçuklu ilçesi içerisinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı 4-6 yaş grubu Kuran Kurslarında görev yapan 10 öğretici ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden hareketle tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle 4-6 yaş grubu çocuğun gelişim özellikleri ve çocuğun dini eğitimi ele alınmış, daha sonra 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının, amaçları, uygulanan programın temel ilkeleri, eğitim öğretim materyalleri, fiziki durum ve öğretici yeterlilikleri itibariyle ihtiyaç ve beklentileri ne ölçüde karşıladığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son olarak değer kavramı ve değerler eğitimi üzerinde durulmuş, özellikle yardımlaşma ve sabır değerlerinin uygulanmasına odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Diyanet İşleri Başkanlığı, Okul Öncesi Din Eğitimi, Kur'an Kursları, Değerler Eğitimi, Yardımlaşma, Sabır.

 KONYA	TC NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe Sevde KARACA
	Numarası	16810201014
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Department of Philosophy and Religious Sciences
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Professor Mustafa Tavukçuoğlu
	Tezin İngilizce Adı	THE EXAMINATION OF VALUES EDUCATION APPLIED TO PRA 4-6 AGE QURAN COURSE STUDENTS IN TERMS OF TUTORIAL VIEWS

ABSTRACT

Preschool period is vital in the development of the child's personality and the formation of his/her values. Following the abolition of the age limit in Quranic learning in our country the Presidency of Religious Affairs initiated the 4-6 years old Age Group Quran Courses project which provides religious education services for preschoolers.

In this study, the analysis of values education applied to PRA 4-6 Age Group Quran Course students in 2019-2020 academic year It aims to determine from the data obtained from the interviews made with 10 teachers working in Quran Courses in the 4-6 age group affiliated to PRA in the Selçuklu district of Konya. In this context, firstly the developmental characteristics of the 4-6 years old child and the religious education of the child were discussed then to what extent it meets the expectations. Finally, the concept of value and values education are emphasized, especially the implementation of values of solidarity and patience are handled.

Key Words: Presidency of Religious Affairs, Preschool Religious Education, Quran Courses, Values Education, Solidarity, Patience.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR	vii

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE YÖNTEMİ

1. Problem Durumu	11
1.1. Konu ve Problem.....	11
1.2. Amaç ve Önem.....	12
1.3. Sınırlılıklar.....	13
1.4. Konu ile ilgili Araştırmalar	14
2. Yöntem.....	14
2.1. Metod.....	15
2.2. Evren ve Örneklem.....	15
2.3. Verilerinin Toplanması.....	16
2.4. Verilerinin Analizi	17

BİRİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ ÇOCUĞUN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ VE DİN EĞİTİMİ

1.1. Gelişim Özellikleri	19
1.1.1. Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş).....	20
1.1.2. İlk Çocukluk Dönemi (2-6 Yaş)	20
1.1.2.1. Bedensel Gelişim.....	22
1.1.2.2. Bilişsel Gelişim.....	23
1.1.2.3. Dini, Ahlaki ve Duygusal Gelişim.....	24
1.1.2.4. Sosyal Gelişim.....	27
1.1.3. Son Çocukluk Evresi	28
1.2. Çocuğun Din Eğitimi	29
1.3. Yaygın Din Eğitimi	32

İKİNCİ BÖLÜM**DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ KURAN KURSLARI**

2.1. Okul Öncesi Kur'ân Kurslarının Tarihi Gelişimi ve Yasal Dayanağı.....	37
2.2. Uygulama Esasları, Öğretim İlkeleri ve Öğrenme Alanları	40
2.3. Öğretici Yeterlikleri.....	43
2.4. Eğitim Öğretim Materyalleri.....	47
2.5. Fiziki Mekan ve Donanım Şartları.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**BULGULAR ve YORUMLAR**

3.1. Mülakata Katılan Öğreticilere İlişkin Özellikler.....	52
3.2. Mülakata Katılan Öğreticilerin Değerler Eğitimi ile İlgili Görüşleri.....	53
3.2.1. Değerler Eğitimine İlişkin Görüşler	53
3.2.2. Yardımlaşma Değerine İlişkin Görüşler	63
3.2.3. Sabır Değerine İlişkin Görüşler	71
SONUÇ ve ÖNERİLER	81
KAYNAKÇA.....	85
EKLER	92
ÖZGEÇMİŞ	95

KISALTMALAR

AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
Bkz.	: bakınız
çev.	: çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
s.	: sayfa
SÜİFD	: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE YÖNTEMİ

1. Problem Durumu

Bu başlık altında öncelikle araştırmamızın konusu ve problemi ele alınacak, ardından çalışmamızın amacına temas edilecek ve önemi hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca araştırmamızın çerçevesi çizilmeye çalışılacak ve son olarak da konu ile ilgili yapılmış çalışmalara değinilecektir.

1.1.Konu ve Problem

Eğitim ve öğretim, hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreç belirli dönemlerden meydana gelmektedir. Bunlardan biri de okul öncesi dönemi içeren 4-6 yaş dönemidir. Özellikle bu dönemde öğrenilenler çocuğun üzerinde hayatı boyunca önemli bir etkiye sahiptir.

Okul öncesi dönem, çocuğun kişiliğinin gelişiminde ve değerlerinin oluşumunda hayati öneme sahiptir. Okula başlayan çocuğun sosyal çevresi genişlemekte ve etkilenmektedir. Özellikle bu dönemdeki çocuğun aileden ayrılıp başka bir çevreye girmesi çocuğun yeni davranışları benimsemesini beraberinde getirecektir. Gerekli değerleri benimsemeyen çocuğun bu dönemde öğrendiği kötü davranışlar ileriki yaşlarda problem oluşturabileceğinden değerlerin çocuğa öğretimi önem arz etmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından planlanan yaygın din eğitimi çalışmaları Kur'an kursları ve camilerde uygulanmaktadır. 17 Eylül 2011 tarih ve 633 sayılı kanun hükmünde kararnamenin Resmi Gazete'de yayınlanmasıyla, Kur'an kurslarına kayıt esnasında "beş yaşından büyük olma" kriteri kaldırılmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı, vatandaşlardan gelen talepleri de göz önünde bulundurarak 2013 yılında 4-6 yaş grubuna yönelik Dini Bilgiler 1-2, Kur'an-ı Kerim 1-2 öğrenme alanlarından oluşan, "Kur'an Kursları Öğretim Programı (Okul Öncesi Dönemi)" hazırlamıştır.¹

¹ DİB, *Kur'an Kursları Öğretim Programı Okul Öncesi Dönemi*, Ankara 2013.

Önceki yıllarda 4-6 yaş grubu çocuklarına din eğitimi verilememesi büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu çalışması, söz konusu eksikliği gidermek üzere yapılan ilk uygulama olması açısından önem arz etmektedir. Büyük bir sorumluluk örneği göstererek okul öncesi dönemine yönelik din eğitimi programı hazırlayan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu alanda yaptığı çalışmaların bilimsel veriler ışığında değerlendirilmesinin, olası pedagojik sorunların azaltılmasına katkı sağlayacağı ileri sürülebilir.

Bu araştırmada Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2013 yılında okul öncesi öğrencilerine yönelik olarak uygulamaya koyduğu Kur'an Kursları Öğretim Programı'na devam eden çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve ahlâkî gelişimleri üzerinde durulacaktır. Bu amaçla programda yer alan Dini Bilgiler-1 öğrenme alanı kazanımları değerlendirilecektir.

Araştırmamızın ana problem cümlesi "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında görev yapan öğretmenlerin, uygulanan değerler eğitimine ilişkin görüşleri nelerdir?" şeklinde inşa edilmiştir.

Bu temel problem çerçevesinde oluşturulan alt problem cümleleri de aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

✓ 4-6 yaş grubu Kur'an kursları müfredatı ihtiyaç ve beklentileri ne düzeyde karşılamaktadır?

✓ 4 – 6 yaş grubu Kur'an Kursları okul öncesi öğretim programı içerik bakımından uygun mudur?

✓ 4-6 yaş grubu çocuklara verilen değerler eğitiminde dikkat edilecek hususlar nelerdir?

✓ 4-6 yaş grubu çocuklara verilen değerler eğitimi uygulamaları ve örnekleri yeterli midir?

1.2.Amaç ve Önem

Küreselleşen dünyada değer algılarının değişmesinden en fazla etkilenen gruplar arasında okul öncesi dönem çocuklarının bulunduğu düşünüldüğünde değerler

eğitimi alanında yapılan çalışmaların önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu araştırma ile Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarındaki eksikliklerin giderilerek eğitim-öğretim faaliyetlerinin etkin ve verimli bir şekilde sürdürülmesine mütevazı bir katkı sunulması hedeflenmiştir. Çalışmanın temel amacı, 2013 yılı itibarıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından uygulamaya geçirilen 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında uygulanan değerler eğitimi hakkında öğreticilerin görüşlerini tespit etmek ve bu görüşleri bilimsel veriler ışığında yorumlamaktır. Böylece Kur'an öğretimi ve din eğitimi alanında önemli bir boşluğu doldurması amaçlanan 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarındaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yeterlik ve performans açısından analiz edilme imkânı bulunacaktır.

1.3.Sınırlılıklar

Bu alışma,

4-6 yaş öğrencileri,

Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 yaş grubu Kur'an kursu müfredatı ve

4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenleri ile sınırlandırılmıştır.

Bu doğrultuda 2019 yılında Konya-Selçuklu İlçesi içerisinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı 4-6 yaş grubu Kuran Kurslarında görev yapan on öğretici ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 4-6 yaş grubu kurslarında eğitim gören öğrencilerden otuz öğrencinin konuyla ilgili görüşlerine de yer verilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu müfredatı, değerler eğitimi kapsamında ele aldığı değerleri dokuz kategoride toplamıştır. Bu kategoriler şunlardır:

- ✓ *Dua, şükür ve özür dileme*
- ✓ *Sevgi ve merhamet*
- ✓ *Saygı*
- ✓ *Sorumluluk*
- ✓ *Yardımlaşma*
- ✓ *Sabır*

- ✓ İyilik
- ✓ Doğruluk ve dürüstlük
- ✓ Adalet

Araştırmamızın bir yüksek lisans çalışması olduğu göz önünde bulundurularak bu değerlerden sadece iki tanesi örneklem olarak seçilmiş ve ele alınmıştır. Bunlardan ilki *yardımlaşma*, diğeri *sabırdır*. Çalışmada bu iki değer 4-6 yaş çocuklarının gelişim dönemi özellikleri göz önünde bulundurularak öğretilmesi irdelenmiş, 4-6 yaş grubu çocuklarının bedensel, bilişsel, ahlaki ve dini, sosyal ve duygusal yönden gelişim özellikleri ele alınmıştır.

1.4.Konu ile ilgili Araştırmalar

4-6 yaş grubu kurslarının tarihi süreci henüz yeni olsa da çalışma konusuyla ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla İbrahim Kurt tarafından hazırlanan “*Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*” ve Yasemin Şahin tarafından yazılan “*Okul Öncesi Çocuklarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri*” adlı yüksek lisans tezleri bu alanda yapılmış ilk çalışmalardır.

Ayrıca Betül Erdoğan tarafından “*Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 yaş Kur'an Kursu Eğitimi (Nitel Bir Araştırma)*”; Zeynep Şamlı tarafından “*Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi - İstanbul İl Örneği*” ve Abdulkadir Şekerci tarafından “*Diyanet İşleri Başkanlığına Bağlı 4-6 Yaş Grubuna Yönelik Kur'an Kurslarında Verilen Eğitimin Değerlendirilmesi (Erzurum İli Örneği)*” başlığı altında yüksek lisans tezleri yapılmaktadır.

2. Yöntem

Bu başlık altında, araştırmamızın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve toplanan verilerin analizinde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilecektir.

2.1. Metod

Araştırmamızın ilk bölümlerinde araştırma konumuza ışık tutacak kaynaklar tarama yöntemiyle incelenerek ilgili verilerin toplanması, daha sonra tahlil ve karşılaştırma yöntemlerinden yararlanılarak yazılı hale getirilmesi planlanmıştır. Teorik kısımdan oluşan bu bölümde konu ile ilgili *literatür taraması* yapılırken daha çok okul öncesi dönem öğrencileri ile ilgili araştırmalar üzerinde durulmuştur.

Saha çalışmasından oluşan üçüncü bölümde ise 2019 yılında Konya-Selçuklu İlçesi içerisinde DİB'e bağlı 4-6 yaş grubu Kuran Kurslarında görev yapan ve basit tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilmiş on öğretici ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 4-6 yaş grubu kurslarında eğitim gören otuz öğrencinin konuyla ilgili görüşlerine de yer verilmiştir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma “*gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma*” olarak tanımlanmaktadır.²

Bu araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin, değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin inceleneceği ve öğretmenlerin bu görüşlerinde herhangi bir değişiklik yapılmayacağı için yalnızca durum saptamasını hedefleyen *betimsel analiz* modeli uygulanmıştır. Ayrıca nitel bir yöntem olan derinlemesine *mülakat (görüşme)* tekniği seçilmiştir. Mülakat (Görüşme) tekniği, daha çok veri toplamak amacıyla görüşmecinin kendini ifade edememe durumuna karşı gözlem yapma imkânı sunması nedeniyle tercih edilmiştir. Mülakatın gerçekleştirilmesinde tezimizin teorik kısmını teşkil eden birinci ve ikinci bölümde bahsedilen bilimsel veriler yanında daha önce yapılan bilimsel çalışmalardan faydalanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Evren bir araştırmada soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük gruptur. Başka bir deyişle evren

² Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık 7. Baskı, Ankara 2008. s. 39.

bir araştırmada toplanacak verilerin analizi ile elde edilecek sonuçların geçerli olacağı, yorumlanacağı gruptur.³

Bu tanım göz önünde bulundurulduğunda araştırmanın evreni, Türkiye’de 2019 eğitim-öğretim yılında 4–6 Yaş Grubu Kur’an Kurslarında alışan öğreticilerdir. Bu kişilerle birlikte Kur’an Kurslarında uygulanan müfredat programı araştırmamızın evrenini oluşturmaktadır.

Örneklem, özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışılan evrenden seçilen onun sınırlı bir parçasıdır. Evrende var olan özellikleri ortaya koymak, tahminde bulunmak üzere evreni temsil edecek makul örnekleri belirlemeye yönelik, bu aşamada yapılan bütün işlemlere örnekleme denir.⁴ Bu doğrultuda araştırmamızın örneklemini, 2019 yılında Konya-Selçuklu İlçesi içerisinde Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı 4-6 yaş grubu Kuran Kurslarında görev yapan ve basit tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilmiş on öğretici oluşturmaktadır.

2.3.Verilerinin Toplanması

Mülakat yapılması planlanan kişilerle görüşme gerçekleştirilmeden önce görüşme tekniğiyle ilgili çeşitli okumalar yapılmış ve daha önce görüşme tekniği kullanan araştırmacılarla konuşularak onların tecrübelerinden yararlanılmıştır. Genel olarak yapılan bir literatür taraması ile 4-6 yaş dönemi din eğitimine ilişkin çalışmalar tespit edilerek incelenmiş, bu esnada kullanılacak nitel veri toplama tekniği belirlenmiştir.

Araştırma öncesinde öğreticilerle ön görüşmeler yapılmış ve araştırmaya katılmak isteyen öğreticilere görüşme tekniği uygulanmıştır. Öğreticilerle yapılan görüşmelerin tamamı kendilerinin rızası doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde tüm görüşmeler, katılımcıların istedikleri zaman ve mekânda, mümkün olan en uygun şartlarda yapılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede görüşmeler çoğunlukla öğreticilerin kendi kurslarında gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan mekânın sessiz ve sakin bir ortam olmasına dikkat edilmiştir. Kendilerini daha iyi ifade edip güvende

³ Büyüköztürk, şener, Kılıç akmak, Ebru, Akgün, Özcan Erkan, Karadeniz, şirin ve Demirel, Funda, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi Yayınları, İstanbul 2014, s.80.

⁴ Büyüköztürk, şener, Kılıç akmak, Ebru, Akgün, Özcan Erkan, Karadeniz, şirin ve Demirel, Funda, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi Yayınları, İstanbul 2014, s.85.

hissetmeleri açısından araştırmacı ve katılımcı dışında hiç kimse görüşmenin yapıldığı yerde bulunmamıştır. Görüşme başlamadan önce katılımcılara, görüşmenin amacı, gizliliği ve araştırma hakkında gerekli ön bilgiler verilmiş ve yapılan görüşmenin ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınabilmesi için kendilerinden izin alınmıştır.

2.4.Verilerinin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde şu süreç izlenmiştir.

Görüşme süreleri asgari 20-30 dakika zaman dilimini kapsamıştır. Görüşmelerin tamamı tek bir oturum şeklinde, bölünmeden yapılmıştır.

Soruların açık ve net olmasına özen gösterilmiş anlaşılmayan sorular için yan cümleler kurulmuş ve örneklendirmelere yer verilmiştir. Derinlemesine görüşme sorularına tezin sonundaki ekler kısmında (Ek 3) yer verilmiştir.

Yapılan görüşmelerin ses kayıtlarından çözümlenmesi yapılırken, veriler araştırmadaki temel kategorilere dâhil edilmek üzere numaralandırılmıştır. Görüşme esnasında muhabata yöneltilen sorular ve ibraz edilen formlar, çalışmamızın sonunda ekler kısmında paylaşılmıştır.

Araştırma sorularının samimi ve yalın bir şekilde cevaplandırılabilmesi için öğreticilerin isimleri gizli tutulmuştur. Ayrıca görüşmenin durumuna göre araştırmamızı ilgilendiren hususlarda mülakata yeni sorular eklenmiş, katılımcının önemli gördüğü hususlar dikkate alınmış ve böylece görüşmenin esnekliği sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmeye katılanların tercih ettiği mekânlar, giyim tarzları ve iletişim biçimleri gözlemlenerek görüşme sürecinde değerlendirilen ipuçları arasına dahil edilmiştir.

Son olarak elde edilen bulgular açıklanmaya ve bulgular arasındaki sebep sonuç ilişkileri tespit edilmeye çalışılmış, ulaşılan bulgu ve yorumlar bütüncül bir şekilde sunularak raporlanmıştır. Raporlama aşamasında, araştırma soruları göz önünde bulundurularak, bulgu ve yorumların özet halinde ve okuyucu tarafından anlaşılabilir şekilde sunulmasına gayret edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ ÇOCUĞUN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ VE DİN EĞİTİMİ

Okul öncesi dönem (0–6 yaş dönemi) çocuğun her türlü gelişimi açısından kritik bir dönemdir. Bu dönemde çevreden gelen bütün uyarıcılara açık durumda olan çocuğa verilecek eğitim de büyük bir önem ihtiva eder. Okul öncesi eğitim, çevresini merak eden, öğrenmeye ve düşünmeye güdülenmiş bu çocuğun özelliklerini yönetme, teşvik etme ve geliştirme gibi çok önemli bir görevi üstlenmiştir.⁵

İnsanın his ve düşünce dünyası olmak üzere iki boyutu olduğu kabul edilebilir. Sevgi, korku, heyecan, aşk, vicdan, nefret ve benzerlerini ihtiva eden his ve duyguları insanın bir boyutunu oluşturur. Hislerimizin merkezi olarak kalp kabul edilmektedir. İnanmanın bir kalp işi olduğu düşünülürse dinî akidelerimizin daha çok duyu dünyamızla ilgili olduğu söylenebilir. İnsanın ikinci boyutu ise fikir, tefekkür, kıyas, mantık, zihin ve zekâ kavramlarını içine alan akıl ve düşüncedir. Düşünmenin merkezi olarak da beyin kabul edilmektedir.⁶

İnsan davranışı bu iki yönün sağlıklı birleşiminin bir ürünüdür ve bu iki yönümüzün dengelenmesi gerekir. Bu dengeyi sağlayamayan bir eğitim amacına ulaşamaz.⁷

Çağdaş eğitim alanındaki uygulamalar, çocukların okul öncesi dönemdeki yaşamlarının, daha ileriki yıllarda fiziksel, duygusal, sosyal, dilsel ve zihinsel gelişmelerini etkileyen en önemli etkenlerden olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle de okul öncesi dönemde çocuğa verilecek eğitimin çok nitelikli olması gerekmektedir. Çocuğun doğru davranışları, iyi alışkanlıkları kazanması, bütün yeteneklerinin olumlu şekilde geliştirilmesi bu dönemin ve bu eğitimi verecek olan öğretmenlerin yeterliklerinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.⁸

⁵ Senemoğlu, Nuray “Okul öncesi Eğitim Programları Hangi Yeterlikleri Kazandırmalıdır?”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 10, Ankara 1994, s. 21.

⁶ Uludağ, Süleyman, *İslam Düşüncesinin Yapısı*, İstanbul 1985, s.177.

⁷ Fersahoğlu, Yaşar, Demir, Mehmet Akif, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2014, s.42.

⁸ Şen, Süleyman, *4–6 Yaş Grubu Çocuklarda Kur'an Tasavvuru*, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak 2018, s. 31.

Dini ve ahlaki gelişim açısından bakıldığında çocukluk döneminde verilecek olan eğitim, çocuğun ilerleyen yıllarda dine karşı tutum ve davranışlarının belirlenmesinde de önemli bir etkidir. Verilecek yanlış bir eğitim, dini gelişim bakımından negatif bir tutuma neden olabileceği gibi rasyonel bir şekilde ve pedagojik esaslar dikkate alınarak verilecek bir eğitim de pozitif bir dini gelişime katkı sağlayabilecektir.⁹

Din eğitiminin sağlıklı ve etkili bir şekilde sürdürülmesi için çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişim sürecinin iyi bilinmesi önemlidir. Buna binaen 4-6 yaş grubu çocukları, gelişim dönemleri açısından farklı tasniflerle ele alınmıştır. Çocuğun din eğitimi konusuna geçmeden önce bu gelişim dönemlerine yer verilmesi yerinde olacaktır.

1.1.Gelişim Özellikleri

Psikolog ve pedagoglar, çocukların ortak eğilimlerini ve davranış kalıplarını göz önünde bulundurarak, çocukluk dönemini çeşitli evrelere ayırmışlardır: Genel olarak bu süreç,

- Bebeklik Dönemi,
- İlk Çocukluk Dönemi,
- Son Çocukluk Dönemi olarak sıralanmıştır.¹⁰

Türkiye’deki din eğitimi araştırmalarının öncü isimlerinden Beyza Bilgin ve Mualla Selçuk, gençlik dönemini de içine katarak, çocuğun dinî gelişim ve öğrenme süreci ile ilgili aşağıdaki sıralamayı benimsemişlerdir:

- 0-3 yaş “Bilinçsiz etkilenme çağı”
- 4-9 yaş “Duygusal öğrenme çağı”
- 10-13 yaş “Akılcı öğrenme çağı”
- 14-24 yaş “Bilinçli öğrenme çağı”¹¹

⁹ Şen, *4-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kur'an Tasavvuru*, s. 39.

¹⁰ Peker, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2003, s101.

¹¹ Selçuk, Mualla, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, TDV Yayınları, Ankara 2015, s. 74.

Bu çalışmada çocukluk dönemi üç dönemde incelenecektir:

1.1.1. Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş)

Doğum ile 2 yaş arasında yer alan bu evreye "Süt Çocukluğu Evresi" adı da verilmektedir. Bu evrede bebek, her bakımdan yardıma muhtaç olmakla beraber, esasen gizlenmiş birçok yeteneğe de sahiptir. Bebek, beslenme ve güvenlik ihtiyaçlarının giderilmesinde ailesine ve yakınlarına ihtiyaç duyar. Bu evrede bebeğin fizyolojik büyümesine paralel olarak, zihinsel, duygusal ve psişik fonksiyonları da gelişmektedir.¹²

Çocuk, yaşamının ilk yılında annesiyle anlamlı bir şekilde ilişki kurabiliyorsa, onun sıcaklığını ve sevgisini hissedebiliyorsa kendisini güvende hissedebilir. Bu sebeple çocuk, kucağa alınmak, ilgi görmek ve dokunulmak ister, bu durum onun için bir ihtiyaçtır.¹³

1.1.2. İlk Çocukluk Dönemi (2-6 Yaş)

2 - 6 yaş arasında yer alan bu evreye "Okul Öncesi" veya "Oyun Çağı" adları da verilmektedir. Bu evrede çocuğun algı dünyasında gelişmelerin olmasıyla, çocuk bilinçsiz olarak gördüğü ve duyduğu her şeyi taklit ve tekrar eder. Onun için bu evreye "taklit evresi" de denilmektedir.¹⁴

Bu evre çocukluk döneminin en önemli ve en renkli evresidir. Bu evrede çocuk, çokça soru soran, etrafındaki her şeyi anlamak isteyen, bitmez tükenmez bir öğrenme arzusu gösteren bir varlıktır. Bu evredeki çocukların uğraştıkları en önemli iş, oyundur. Çocuk, oyun vasıtasıyla hayal dünyası ile gerçek dünya arasında anlamlı bir bağ kurarak, oyunda anne, baba, polis, doktor, öğretmen v.s. olur. Çocuk bu evrede çok ciddi iş yapan bir kimsenin tavırları içine girerek, kendi varlığını ortaya koymaya çalışır.¹⁵

¹² Armaner, Neda, *Din Psikolojisine Giriş I*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1980, s.79.

¹³ Cüceloğlu, Doğan, *Yetişkin Çocuklar*, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1994, s.190.

¹⁴ Peker, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2003, s.103.

¹⁵ Halis Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş*, Şule Yayınları, İstanbul 1995, s.85-86.

Din duygusunun işlenmesi ve din ihtiyacının karşılanması bakımından çağlar arasında en zoru ve önemlisi, duygunun uyandığını gösteren ilk soruların geldiği çağ olduğuna göre, bu dönem gerek aileye ve gerekse okulöncesi kurumlara ve görevlilerine ayrı bir görev yüklemektedir. Bunun için çocuk eğitimi konusunda daha güçlü bir aile yapısına ve programları yeterli olan okulöncesi eğitim kurumlarına gereksinim duyulacaktır. Çünkü çocukların eğilimleri ve soruları büyükleri bazen şaşırtabilmektedir. Bu soruların geçiştirilmemesi ve cevapların, çocuğun gelişim düzeyi gözetilerek uygun biçimde verilmesi gerekmektedir. Bu devrede din eğitiminin ihmali daha sonraki devreleri önemli ölçüde etkilemektedir. Dini duyguya gereken ilgi gösterilmez ise çocuklarda din duygusu körelebilir, paslanabilir. Bu duyguya gereken bakım yapılmazsa ileriki yaşlarda sapmalar ve sapıtmalar görülmesi, bireyin dinle ilgisi olmayan sağlıksız tutum ve davranışlar sergilemesi kuvvetle muhtemeldir.¹⁶

Bu evredeki çocukta özellikle dört ila yedi yaş arasında görülen *egosantrizmin* etkileri görülür. *Egosantrizm*, çocuğun çevresini keşfetmesi ve bu çevrenin kendisi için olduğuna inanması, bundan dolayı da diğer insanlara önem vermemesi olayıdır. Aile ortamında egosantrik düşünce gereği herkesin kendisiyle ilgilenmesini isterler ve ilgisini çekemediği zamanlarda, ilgi çekebilmek için inatçılık yaparlar. Egosantrizmin çocuğun davranışlarına belirgin şekilde yansımaları, onda mülkiyet duygusunun ortaya çıkmasına, çocuğun paylaşma isteklerinin engellenmesine ve çevresinde gördüğü her şeyi sahiplenmesine sebep olduğu gibi, anne ve babasını hatta bazı hayal kahramanlarını bile paylaşmaktan kaçınmasına da sebep olur. Çocukta kavramsal düşünme yeteneği geliştikçe egosantrizmden uzaklaşır.¹⁷

İlk yıllardan itibaren gelişmeye başlayan kişilik, altı yaşlarında ana hatlarıyla belirginleşir. Bu yaşta çocuğun belli başlı yönelişlerinin birçoğu kökleşmiş ve yerleşmiş olur. Bilimsel araştırmalar, bireyin karakterinin bu yaşlarda biçimlenmeye başladığını, sonradan bunları değiştirmenin imkânsız denecek kadar zor olduğunu, çocukluk yıllarında kazanılan davranışların ve özelliklerin, ferdin daha sonraki yapısını ve hayat anlayışını biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır. Herhalde meselenin

¹⁶ Tavukçuoğlu, Mustafa, "Okulöncesi Çocuğun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi", *SÜİFD*, Sayı: 14, Konya 2002, s.55.

¹⁷ Dodurgalı, Abdurrahman, *Ailede Çocuğun Din Eğitimi*, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1996, s. 215.

en can alıcı noktası da burasıdır. Çünkü altı yaş sonuna kadar olan dönem, çocukta öğrenmeye ve eğitime açık olan çağdır. Kişilik gelişiminin %60'ı bu yaş dönemi sonuna kadar tamamlanır. Bu yaştan sonra kişiliği değiştirmek oldukça zordur. Doğru ve başarılı bir okul öncesi eğitimi, aile ortamında çocuğa çok şey kazandırır. Bu da bilinçli insanların yönlendirmeleri ile mümkün olur.¹⁸

Bu döneme ait çocukların, yürüme, koşma, konuşma, kendi kendine yemek yeme, tek başına giyinme, sevgiyi gösterme yollarını öğrenme gibi gelişim ödevlerini başarıyla yerine getirmesi beklenir. Bu gelişimler şu şekilde sınıflandırılarak incelenebilir:

1.1.2.1. Bedensel Gelişim

Bedensel gelişim çocuğun davranışlarını hem doğrudan hem de dolaylı yoldan etkiler. Bedensel olarak yeterince gelişmemiş bir çocuk oyunlarda, etkinliklerde başarılı olamaz ve grup dışında kalır. Bu durum çocuğu olumsuz etkileyebilir. Bedensel açıdan yetersiz veya dengesiz gelişmiş bir çocuk kişisel yetersizlik ya da aşağılık duygularına kapılabilir.¹⁹

Okul öncesi dönemde kaslar gelişir. Bu dönemde kaba motor hareketleri sağlayan kaslar, ince motor hareketleri sağlayan kaslardan daha fazla gelişmiştir. 2 ila 5 yaş arasında çocuğun hareketlerinin tür ve sayısında da bir artma gözlenir. Çocuk rahatça koşar, zıplar. Bu davranış gelişmeleri aslında olgunlaşmaya bağlıdır. Hareket etme özgürlüğü bol olan çevrede gelişim daha çabuk ve tam anlamıyla ortaya çıkar.²⁰

Bu dönemde çocuklar bisiklete binmek, top oynamak gibi motor hareketlere yönelirler. Bu dönemdeki hareketlerin daha çok kontrollü ve koordineli olması önemlidir. Düğmeleri iliklemek, makas kullanmak gibi davranışlar, kız çocuklarda erkek çocuklara göre daha başarılıdır. Çünkü ince motor kasları kız çocuklarında daha önce gelişir.²¹

¹⁸ Tavukçuoğlu, "Okulöncesi Çocuğun Eğitiminde Din Duygusu", s. 56.

¹⁹ Yavuzer, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2005, s. 33-34.

²⁰ Cüceloğlu, Doğan, *İnsan ve Davranışı*, İstanbul: Remzi Kitapevi 1996, s. 344.

²¹ Veziroğlu, Mefhare, "Erken Çocukluk Döneminde Fiziksel Gelişim", *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*, E. Kargı (Ed.), Pegem Akademi, Ankara 2012, s.18-31.

Okul öncesi dönemde çocuklar duygu ve isteklerini hareket yoluyla dile getirebilirler. Bu dönem eğitimde, 3-6 yaş çocukların bedensel, sosyal-duyusal, dil ve bilişsel gelişimlerinin desteklenmesini, öz bakım becerilerinin kazandırılması ve ilkokula hazır bulunurluklarının sağlanması amaçlanmaktadır. Okul öncesi eğitimde, bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan günlük programlara paralel olarak fiziksel aktivitelere yer verilmesi çocukların motor gelişimlerine olduğu kadar sosyal, duyusal ve bilişsel gelişimlerine de katkı sağlar.²²

1.1.2.2. Bilişsel Gelişim

Düşünme, öğrenme ve hatırlama süreçlerinin tümü “biliş” olarak ifade edilmektedir. Bilişsel gelişim denilen olgu, “kişideki akıl yürütme, düşünme, bellek ve dildeki değişimlerin hepsini kapsar.”²³

Biliş, şu süreçleri kapsar:

- Algılama: Gerek iç gerekse dış dünyadan edinilen bilgilerin yorumlanması, organize edilmesi ve yeniden bulunmasıdır.
- Bellek: Algılanan bilginin bulunup getirilmesi ve depo edilmesidir.
- Muhakeme: Bilginin belirli bir anlam çıkarma ve sonuca varma amacıyla kullanılabilmesidir.
- Düşünme: Bilginin ve çözümlerin nitelikçe değerlendirilmesidir.
- Kavrama: Bilginin iki ya da daha fazla kısmı arasındaki ilişkilerin tanımlanabilmesidir.²⁴

Bilişsel gelişim aşağıdaki öğeler yoluyla gerçekleşir:

- Deneyim: Çocuğun kelebeklere ilişkin şema geliştirmesi için önce kelebeği görmesi lazım.

²² Şentürk, Uğur - Yılmaz, Atike - Gönener, Utku, “Okul Öncesi Dönemde Motor Gelişime Yönelik Hareket Eğitimi ve Oyun Çalışmalarının İçerik Analizi”, Spor Yönetimi Ve Bilgi Teknolojileri Dergisi, cilt:10, sayı: 2, 2015, s.4-11.

²³ Zengin, Halise Kader, Jean Piaget ve Jerome Bruner “Bilişsel Gelişim”, s. 1-3. http://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/350/mod_resource/content/2/3._hafta-Bilissel_Gelisim.pdf, Erişim:21.04.2019.

²⁴ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 39.

- Sosyal Geçiş: Çocuk kelebekler hakkında öğrenerek veya direk gözleyerek böceğe ilişkin şema oluşturabilir. Fakat böceğe böcek demek sosyal geçiştir.
- Olgunlaşma: Çocukların kas ve sinir sistemi yeterince gelişmemişse kelebekleri bilemez.
- Dengeleme: Bireyin özümleme ve düzenleme yoluyla çevresine uyum sağlayarak dinamik bir dengeye ulaşma sürecidir. Çocuk kuşların kelebeklerden ayırımını öğrenince eskiye kıyasla daha yararlı bir düşünce tarzı edinmiş olur. Artık daha çok sayıda daha doğru olarak uçan nesnelere tamıktadır. Böylelikle bir denge oluşturarak, eski düşünce tarzına dönme isteği azalır.²⁵

1.1.2.3. Dini, Ahlaki ve Duygusal Gelişim

Duygu, ruhi güçlerin, güdülerin ve davranışların açığa çıkmasıdır. İnsanda iç ya da dış etkiler sonucunda, şuurlu bir katkı olmadan ortaya çıkan, hoşla giden veya gitmeyen yaşantılar oluşturan ruhsal bir durumdur.²⁶

Dini duygu, ilahi bir kuvvetin varlığından kaynaklanan düşünce, tasavvur ve hareketlerin insanda uyandırdığı duygudur.²⁷

Duygular hem doğuştan sahip olunan hem de öğrenilen kabiliyetlerdir.²⁸ W. James, duygunun ilk ve derin kaynağı olmasından dolayı dinî yaşayışın duygu cephesi üzerinde hassasiyetle durmuştur.²⁹ Çocuğun güvenme, sığınma ve sevmeye duygularının beslenmesi çok önemlidir. Özellikle aile bireylerinin bu duyguları beslenmeleri ve gelişmelerini sağlamaları önem taşımaktadır. Çünkü çocuk anne ve babaya karşı sevmeye, sığınma ve güvenme duygularından Allah'a karşı sevmeye, sığınma ve güvenme duygularına daha rahat geçiş yapabilir.³⁰

Çocuğun kişilik ve ahlâkî gelişimindeki en kritik dönem okul öncesi dönemdir. Ahlâk öğrenilebilir, geliştirilebilir. Kişilik gelişimi doğuştan getirdiklerimiz ve

²⁵ Zengin, "Bilişsel Gelişim", s. 14.

²⁶ Peker, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2003, s. 102.

²⁷ Yavuz, Kerim, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012, s. 91.

²⁸ Bilgin, Beyza, *İslam ve Çocuk*, Ankara 1991, s.132.

²⁹ Egemen, Bedii Ziya, *Din Psikolojisi*, Ankara 1952, s. 11.

³⁰ Fersahoğlu, Yaşar, Demir, Mehmet Akif, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2014, s.44.

sonradan kazandıklarımız olmak üzere ikiye ayrılır: Doğuştan getirdiklerimiz, mizaç ve fiziki özellikler; sonradan kazandıklarımız ise ahlâkî davranışlarımızdır.³¹

Tüm davranışların kaynağı, insanda var olan duygular olduğuna göre dinin kaynağı da duygudur. İnsanda mevcut tüm duygular, onda dinî bilincin doğması ve gelişmesinde ayrı ayrı rol oynarlar. Özellikle başkalarının himayesine, sevgi ve şefkatine muhtaç olma duygusu, insanların dinî yaşayışlarında çok önemli bir yer tutar.³²

Sigmund Freud, kişilik ve ahlak gelişimi arasında paralellik olduğunu ve bu sürecin büyük çoğunluğunun ilk altı yılda tamamlandığını belirtmektedir. Özellikle süper egonun, kişiliğin ahlaki yönünü oluşturduğunu, ahlaki gelişimin psiko-seksüel evrelerden geçerek geliştiğini ifade eder.³³ Ona göre çocuk, ahlâkî kendisine model aldığı kişiler yoluyla öğrenir. Bu model genellikle erkek çocuklar için baba, kız çocuklar için ise annedir. Yani Freud'a göre ahlâkın temeli bir cinsiyet özdeşleşmesinden ibarettir.³⁴

Kohlberg'e göre, çocuğun ahlak yargısının ve karakterinin gelişmesini desteklemek, ahlak eğitiminin asıl amacı olmalıdır. Yani devlet tarafından belirlenmiş değerleri öğrenciye empoze etmek yerine, çocuğun zaten potansiyel olarak eğilimli olduğu bu gelişme sağlanmalıdır.³⁵

Piaget'e göre ise ahlâkî gelişim üç döneme ayrılır. Bunlar, ahlâk öncesi dönem (0-5), dışa bağımlı dönem (6-10) ve bağımsız özerk dönemdir (11 ve üzeri). Piaget, okul öncesi dönem çocuğunu ahlak öncesi ve dışa bağımlı dönemde görür. Ahlak öncesi dönemde kişi, sosyal ilişkilerdeki kuralları yeni yeni öğrenmektedir. Dışa bağımlı ahlâk evresinde ise ahlâk yargıları açısından başkalarına bağımlıdırlar. Yetişkinler tarafından konulan kuralları sorgulamadan kabul ederler. İşlenen bir suçun önem

³¹ Aydın, Mehmet Zeki, *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*, Timaş Yayınları, Ankara 2006, s. 3.

³² W.H. Clark, "Dini Çocukluk Dönemi", Çev: Neda Armaner, A.Ü.İ.F. Dergisi, sayı: 24, s. 180.

³³ Aytar, Güzin, "Ahlaki (Törel) Gelişim", *Gelişim Ve Öğrenme Psikolojisi*, Ayten Ulusoy (Ed.), Pegem Yayıncılık, Ankara, 2013, s.70-72.

³⁴ Güngör, Erol, *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000, s.57.

³⁵ Şahin, Yasemin, *Okul Öncesi Çocuklarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2017, s. 45.

derecesini, ortaya çıkaran fiziksel sonuçlar belirler. Bu evrede çocuklar, yetişkinlerin kendileri için kurallar koymasını açık ya da örtülü bir şekilde bekleyebilir.³⁶

Çocukta dini duygunun uyanması ve gelişmesi onun zihni ve ruhi gelişmesi ile paralellik gösterir. Çocuğun dini gelişiminde taklit önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmakta ve özellikle ilk çocukluk döneminde ağırlığı daha çok görülmektedir. Kendini hayata hazırlayan çocuk, çevresinde gördüğü davranışları öğrenmeye, anlamaya ve taklit etmeye yönelmektedir.³⁷

Dini duygu ve düşünce gelişiminde dil ve kavramların önemli bir etkinliği söz konusudur. Bu konuda da ailenin önemi tartışılmazdır. Zira çocuklarda dil ve kavramların gelişmesi ailenin kültürel seviyesi ile paraleldir.³⁸

Dini duygu ve düşüncenin uyanışı ve geliştirilmesinde ailenin önemi ve çocuğa dinî hayatın sevdirmesi onlara sevgi dolu, sıcak bir ilgi ile davranmanın gereği unutulmamalıdır. Ailenin arkasından kitle iletişim araçları ve sosyal çevre alanları da içerdikleri olay ve motiflerle çocuğun dinî kimliğinin gelişiminde olumlu veya olumsuz etkileri olan faktörlerdir.³⁹

Okul öncesi çağ, dinî duygunun uyandığını gösteren soruların yöneltilmeye başlandığı kritik bir dönemdir. Bu dönem çocukları için dikkat edilmesi gereken durumlardan biri, bu soruların karşılıksız bırakılmamasıdır. Çocukların soruları ciddiye alınmalı, sade ve tek anlamlı kelimelerle cevaplandırmaya çalışarak, basit veya abartılı davranış ve konuşmalardan kaçınılmalıdır. Dikkat edilmesi gereken bir diğer durum da çocuk soru sordu diye onu bilgi bombardımanına tutmamaktır. Çünkü erken verilen bilgiler çocukların ruh sağlığında olumsuz etkiler yapmaktadır.⁴⁰

Okul öncesi dönemin ahlâk gelişiminde değerlendirilmesi gereken önemli bir konu duadır. Dua, çocuğun inancının temellerini atacak, Allah'a yöneltecek ve

³⁶ Zembat, Rengin, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri*, YA-PA Yayınları, İstanbul 2001, s. 17

³⁷ Şahin, Yasemin, *Okul Öncesi Çocuklarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2017, s. 14.

³⁸ Öcal, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*, TDV Yayınları, Ankara 1990, s.76.

³⁹ Fersahoğlu, Yaşar, Demir, Mehmet Akif, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2014, s.53.

⁴⁰ Fersahoğlu, Yaşar, Demir, Mehmet Akif, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2014, s.58.

çocuğun Allah'la iletişimini sağlayacaktır. Bu iletişim sonucu çocuk O'na güvenecek ve O'na sığınacaktır. Öyle ise çocuk, Allah'ı esirgeyen, seven, kollayan bir varlık olarak tanınmalıdır.⁴¹

Ahlâkî gelişim özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, özellikle çocukluk döneminde okunan kitaplarda yer alan dini motifler, çocuğun duygu dünyasında farklı çağrışımlar yapmaktadır. İlerleyen yıllarda bu duygular çocuğun dini ve ahlâkî kimliğinin oluşumu ve gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle çocukların bilişsel ve duygusal gelişiminin yoğun olduğu bu dönemde yapılan etkinlik ve eğitimler gerek çocuğun ahlâkî gelişimine uygunluk bakımından, gerekse doğru bir ahlâk anlayışını yansıtması bakımından daha bir önem arz etmektedir.⁴²

Bu dönemde dini duygunun ve düşüncenin oyun ve oyuncaklar ile geliştirilmesi denenebilir. Çünkü büyüklerin günlük hayattaki işleri ne kadar ciddi bir iş ise, çocukların da oyun ve oyuncakları büyüklerin işi gibi ciddidir. Oyuncak sektörü ile bu konuda fikri temaslar kurulmalıdır.⁴³

1.1.2.4. Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim, kişinin kendisini kontrol ve ifade edebilmesi, kendisiyle barışık, çevresiyle uyumlu olmasıdır. *Duygusal gelişim*, sosyal gelişimin temelini oluşturmakla birlikte, duygusal ve sosyal gelişim birbiriyle etkileşim içinde olan iki gelişim alanıdır. Bedensel ve bilişsel gelişime paralel olarak biçimlenen duygusal yapı, zaman içinde duygusal dengeyi oluşturacak şekilde olgunlaşır.⁴⁴

Çocuğun sosyal yaşama geç başlaması, sürekli evde bulunması, duygusal gelişimine engel olmaktadır. Duygusal gelişimi zayıf olan çocukların sosyal gelişimi de zayıf olur.⁴⁵

⁴¹ Kurt, İbrahim, *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Çorum 2017, s.29.

⁴² Şen, *4-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kur'an Tasavvuru*, s. 57.

⁴³ Tavukçuoğlu, "Okulöncesi Çocuğun Eğitiminde Din Duygusu", s. 58.

⁴⁴ Aral, Neriman, *Çocuk Gelişimi*, YA-PA Yayınları, İstanbul 1981, s. 58.

⁴⁵ Güneş, Adem, *0-6 Yaş Dönemi Çocuk Eğitiminde 100 Temel Kural*, Timaş Yayınları, İstanbul 2016, s. 38.

Bu gelişim alanı bir toplumla karşılaşan ve bir şekilde bu toplulukla zorunlu bir iletişime giren çocuğun içerisinde yaşadığı toplumla ilişkileriyle ilgilidir. İnsanın, içinde yaşadığı toplumun geliştirdiği ilkelere, kurallara ve davranış kalıplarına uygun olarak davranmasını ve çevresini oluşturan insanlarla ilişki kurmasını öğrenmesine *toplumsallaşma* denir.⁴⁶ Sosyal gelişim bakımından yetişkinleri izleyerek onların davranışlarını taklit eden dört yaş çocuğu, bir yandan yetişkinle olumlu ilişkilerini sürdürürken diğer yandan kendi yaşıtı olan çocuklarla daha uzun süre birlikte olmaya başlar. Ancak gruplar henüz çok kolay dağılır niteliktedir. Bu yaş çocuğunda zaman zaman uzmanların paralel oyun adımı verdikleri, aynı mekân içerisinde herkesin kendi oyununu sürdürdüğü oyun türü görülebilir. Oyun sırasında ortaya çıkan çatışmalar onun için sosyal bir deneyim yerine geçer. Çocuğun arkadaşlarının isteklerine uymayı öğrenmeye başlaması ve bunun için kendi isteklerinden fedakârlıkta bulunabilmesi sosyal gelişimi yönünden son derece önemli bir adım olarak nitelenebilir.⁴⁷

Sosyal gelişim kuramcılarında Erikson'un düşüncesinde üçüncü dönem olan "girişkenliğe karşı suçluluk", okul öncesi döneme karşılık gelmektedir. Bu dönemde çocuklar psiko-motor gelişimleri büyük oranda sağladıklarından sosyal çevreye, konu ve olaylara aşırı ilgi duymaktadırlar. Aşırı merak ve araştırma duyguları da sosyal ilgilerini artırmaktadır. Sosyal ilgilerine bağlı olarak çocuğun algı dünyasında gelişmelerin olmasıyla çocuk, bilinçsiz olarak, gördüğü ve duyduğu her şeyi taklit ve tekrar eder. Onun için bu evreye "*taklit evresi*" adı da verilmektedir.⁴⁸

1.1.3. Son Çocukluk Evresi

Kızlarda 6-11 erkeklerde ise 6-12 veya 13 yaş arasında yer alan bu evreye "Okul Çağı veya "Temel Eğitim Çağı" adları da verilmektedir. Bu evre, çocuğun aile ortamından çıkıp, sosyal çevreye iyice karıştığı evredir. Bu dönemde çocuğun çevresi ve anlayışı genişler, onun için anlaşılmasız olan kavramlar yavaş yavaş açıklık kazanmaya başlar.⁴⁹ Çocuk, bu evrenin sonlarına doğru somut düşünme aşamasından, soyut düşünme aşamasına geçer. Bu dönem zihinsel öğrenme çağının başlangıcı

⁴⁶ Başaran, İbrahim Ethem, *Eğitim Psikolojisi*, Aydan Web Tesisleri Yayınları, Ankara 1998, s. 130.

⁴⁷ Oktay, Ayla, "Okulöncesi Dönem (3-6 Yaş)", *Ana Baba Okulu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004, s. 42.

⁴⁸ Kurt, *Velilerin Memnuniyet Düzeyleri*, s.19.

⁴⁹ Peker, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2003, s.104.

olmakla birlikte bu evrede duygusal öğrenmenin devam ediyor olması da dikkat çekicidir.⁵⁰ Bu evrenin en belirgin özelliklerinden birisi de çocuğun bilgiye olan düşkünlüğüdür. Çünkü zihinsel öğrenme bu evrede başlamaktadır.⁵¹

1.2. Çocuğun Din Eğitimi

İslam inancına göre insan, doğuştan Allah'a inanmaya yetenekli ve dini inancı kabullenmeye elverişli yaratılıştadır.⁵² Bu yüzden çocuğun dini eğitimine erken yaşta başlanmalıdır. Bu konuyla ilgili şu ayetler oldukça dikkat çekicidir:

“Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler.” (A'râf, 7/172)

“Sen yüzünü Hanif olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.” (Rûm, 30/30)

Hz. Peygamber'in “Her çocuk fitrat üzere doğar; anne ve babası onu Yahudi, Hıristiyan veya Mecûsî yapar.”⁵³ Şeklindeki sözleri de insanın dinî duyguya sahip olarak doğduğunun bir kanıtıdır. Nitekim Hz. Peygamber küçük yaşlardan itibaren çocukların eğitiminde, onların bazı becerileri kazanmaları ve temel gelişimlerini tamamlamalarını dikkate alma yanında, iman-ibadet öğretimi ve Kur'an ile yüzleşmeleri konusunda hassas davranmıştır.⁵⁴

İlk çocukluk evresindeki çocuklarda görülen dinin en belirgin özelliği, hemen hemen her söylenene inanmaktır. Bu dönemde çocuk, inancının nedenini araştırmaz. Çocuğun duyguları, düşüncelerine oranla daha yaygın ve belirgindir; bu bakımdan çocuk, inancı akıl yürütmeden kabul eder. İnanmaya hazır durumda olan çocuk,

⁵⁰ Bilgin- Selçuk, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Gün yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 1995, s. 73.

⁵¹ Dodurgalı, *Ailede Çocuğun Din Eğitimi*, s. 250.

⁵² Ay, Mehmet Emin, “Çocuk ve Din Eğitimi”, *Yeni Dünya Dergisi*, yıl: 1, sayı: 2, Kasım 1993, s. 71.

⁵³ Buhârî, Cenâiz, 92; Ebu Dâvud, Sünnet, 17.

⁵⁴ Sağlam, “4-6 Yaş Grubu Çocukların Din Eğitimi”, s. 25.

düşünmeden, şüphelenmeden ve itiraz etmeden söylenenlere içtenlikle inanır ve çeşitli sorularla dinî hayata girmeye çalışır. Bu evrede çocuk her konuda olduğu gibi, dinî konularda da birtakım sorular sorar. Allah, melek, cin, şeytan, ahiret, namaz, oruç, günah, sevap, cennet, cehennem gibi dinî kavramlar hakkında sorular sorarak bilgi edinmeye çalışır.⁵⁵ İşte bu durumda yetişkinler ve eğitimcilere düşen görev, onların bilgi açlığını gidermek için sordukları sorulara, onların zihinsel gelişimlerine uygun ve anlayacakları şekilde cevaplar vermektir.⁵⁶

İlk çocukluk evresinde çocuk, dinî faaliyetlerle, bir nevi oyun anlayışı içinde tanıştırılmalıdır. Modern eğitim, öğrenmede oyunun rolü üzerinde çok durmaktadır. Şüphesiz çocukta namaza karşı ilk ilgi, oyun şeklinde ortaya çıkabilir. Namaz esnasında sırta atlama veya secdeye yanına yatma, sırta binme gibi haller, çocukta bir ilgi alanı oluştuğunun göstergeleri olarak kabul edilebilir.⁵⁷ Zaten Peygamberimiz (s.a.v.) de böyle yapmış, namaz esnasında sırtına, hatta başına binen çocuklara hoşgörü ile yaklaşmış, onların keyfini kaçırmamak için secdeyi uzatmış, namazda kendisi ile oynamalarına izin vermiştir.⁵⁸

Soru sorma ilk çocukluk evresinin en belirgin özelliklerinden biridir. Ailenin yaşantı biçimi, çevredeki dini atmosfer, yapılan dualar, çocuğun dinî tecrübelerini çoğaltarak, soru sormasını kolaylaştırır. Büyükler çocukların sorularına ciddi ve doğru cevaplar vermeli, onların güvenlerini hiçbir şekilde sarsmamalıdır. Allah hakkında soru soran çocuğa doğru ve kalıcı bilgiler verilmeli ve soru sorma aşamasında taklit yolu ile başlayan Allah'ı arama faaliyetleri, eğitim yoluyla inanca dönüştürülmelidir.⁵⁹

4-6 yaş döneminde din eğitimine yer verilmemesi, çocuğun temel gelişim alanlarından birisi olan dinî ve ahlakî gelişiminin ihmal edilmesi anlamına gelmektedir. Bu dönem din eğitiminde, etkinlikler ön plandadır. Sözlü öğretim, oyun, taklit, öz bakım, pratik beceri, bireysel yetenek ve sanatsal kabiliyet geliştirme

⁵⁵ Hökeleki, Hayati, *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler ve Psikolojisi Eğitimi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s. 87.

⁵⁶ Selçuk, Mualla, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1991, s.76, 85.

⁵⁷ Şimşek, Eyüp, *Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri Ve Din Eğitimi*, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, cilt:4, sayı: 1, 207-220, 2004, s. 216.

⁵⁸ Buhârî, Salât 106; Müslim, Mesâcid 42; Nesâî, İmâme, 37; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, V, 296.

⁵⁹ Dodurgalı, *Ailede Çocuğun Din Eğitimi*, s. 221-122.

etkinliklerinin hepsi, çocuğu diğer gelişim alanlarıyla beraber dinî ve ahlâkî gelişimlerini de hedefleyen nitelikte olmalıdır.⁶⁰

Ülkemizde eğitimde karşılaşılan en önemli zorluklardan biri, eğitimi verebilecek yeterliliğe sahip öğretici bulmaktır. 4-6 yaş Kuran Kursu öğreticileri, okul öncesi eğitimi almadığı için, bu dönem çocuklarını tanıma ve hangi etkinliklerin nasıl gerçekleşeceği konusunda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmama ihtimali ile karşıyadır. Okul öncesi bölümü mezunu olan ancak din eğitimi almamış öğretmenler ise, çocukların dinî içerikli sorularına cevap vermekte zorlanmakta ve mevcut etkinlikler içerisinde dinî ve ahlâkî gelişimi sağlayacak argümanları kullanmada desteğe ihtiyaç duymaktadır. Her iki durumda da çocuğun diğer gelişim alanlarıyla beraber dinî ve ahlâkî gelişimlerinin de dikkate alındığı ideal bir okul öncesi eğitimi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bu çerçevede Kur'an Kursu öğreticilerine yönelik yapılan seminer programlarının artırılması ile bu sorun kısmen de olsa aşılmaya çalışılmalıdır.

⁶⁰ DİB Öğretici Kitabı, s. 24.

1.3. Yaygın Din Eğitimi

Eğitim genel olarak formal ve informal olmak üzere ikiye ayrılır. Bugün ülkemizde formal eğitim, örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki kısımda sistemleştirilmiştir. **Örgün eğitim**, belli bir yaş grubundaki bireylere, Millî Eğitimin amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir. Okul öncesi öğretim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim örgün eğitim sistemini meydana getirir. Örgün eğitim sisteminde genel, mesleki ve teknik eğitim programları uygulanır. **Yaygın eğitim** ise, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, bu sistemin her hangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden ayrılmış olan kişilere ilgi ve gereksinme duydukları alanlarda yapılan eğitimidir.⁶¹ **Yaygın din eğitimi** ise, örgün din eğitimi sistemine hiç girmemiş veya herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden birinden ayrılmış olan bireylere, dini öğretmek ve dinin gerektirdiği hayat tarzını benimsetmek üzere ömür boyu yapılan eğitim, öğretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümüdür.⁶²

Yaygın din eğitimi faaliyetleri, Kur'an kursları, câmi, vaaz, hutbe, konferans, sempozyum, internet vb. birçok farklı mecralarda uygulanabilmektedir. Bu faaliyetleri de resmî olarak Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı İl ve İlçe Müftülükleri, Vaiz, Kur'an Kursu Öğreticisi, İmam-Hatip ve İdarî birim tarafından görevlendirilen personeller vasıtasıyla uygulamaktadır.⁶³

Kavram olarak okul öncesi eğitimi 18. yüzyılda pedagoji ve psikoloji alanında yapılan çalışmaların bir sonucu olarak J. H. Pestalozzi (1746-1827), F. Fröebel (1782-1852) ve M. Montessori (1870-1952) gibi öncü isimlerin çalışmaları sonucunda geliştirilen erken çocukluk eğitimi girişimi şeklinde değerlendirilmiştir. Ancak çocukların yaklaşık üç-dört yaşlarından itibaren bir eğitim kurumuna devam etmelerinin tarihi oldukça eskidir. İslam eğitim tarihinde Fârâbî (870-950), İbn Miskeveyh (?-1030), İbn Sîna (980-1036) ve Gazâlî (1058-1111) gibi Müslüman düşünürlerin eserlerinde '**küttab**' ve '**sıbyan mekteb'leri**' gibi kurumsal yapılardan

⁶¹ Taymaz, Haydar, *Hizmet İçi Eğitim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1978, s.6.

⁶² Koç, Ahmet, "Diyanet İşleri Başkanlığı ve Yaygın Din Eğitimi", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2001, Sayı 8, s. 149.

⁶³ Kurt, *Velilerin Memnuniyet Düzeyleri*, s.8.

bahsedilmektedir. Bu kurumlar oldukça erken yaşlardan itibaren çocuk eğitimi ile ilgili teorik temellerin yanı sıra okul öncesi eğitimi de kapsayan yaklaşık altı yaşlarına kadarki çocukların da devam edebildikleri yerlerdir.⁶⁴

Küttab, Hz. Peygamber'in İslam'ı tebliğden evvel var olan ve büyük oranda okuma yazmanın öğretildiği bir yapı idi. İslamiyet'le birlikte kendi içerisinde farklı yaş gruplarına hitap eden ve farklı gelişim dönemlerindeki çocukların devam ettikleri kurumlar oldu. Aynı zamanda hem kalem tutma, çizgi çizme, sayı sayma gibi günümüz okul öncesi kurumlarının fonksiyonunu üstlenmiş hem de öncelikli olarak Kur'an eğitiminin yapıldığı, Hz. Peygamberin kıssalarının, hadislerinin anlatıldığı ve şiirlerin öğretildiği, günümüzde anaokulları ile ilköğretimin ilk üç veya dört yıllık dönemini kapsayan kurumlara dönüştürülmüştür.⁶⁵

Sıbyan mektepleri Osmanlı Devleti'nde dört-beş yaşlarından itibaren çocukların devam ettikleri, başlangıç düzeyinde okuma-yazma, Kur'an-ı Kerim, temel dini bilgiler, ahlaki içerikli şiirler, Hz. Peygamber'in hayatı ve sosyal kuralları öğrendikleri günümüzdeki anaokulu ve ilkokul döneminin ilk yıllarını kapsayan okullardır.⁶⁶

Cumhuriyet döneminde eğitim yatırımlarının yoğunluğu ilköğretime kaydırılmış, 1925 ve 1930 yıllarında yayınlanan tamimlerle anaokulları kapatılmıştır. Böylece ülkemizde okul öncesi dönem eğitimi annesi çalışan çocukların bırakıldığı kurumların dışında tamamen son bulmuştur. Bundan sonra 1974'teki IX. Milli Eğitim Şurası'na kadar da önemli bir çalışma yapılmamıştır. Bu tarihten sonraki Milli Eğitim Şuraları'nda okul öncesi eğitiminin güçlendirilmesine yönelik kararlar alınmıştır. 2006 yılında düzenlenen XVII. Milli Eğitim Şurasında; okul öncesi eğitimin zorunlu hale getirilmesi çalışmaları yapılmıştır. Bu kurumların yapılandırılması için devlet teşvik ve desteğinin sağlanması, 2023 yılına kadar okul öncesi alanında okullaşma oranının % 80'e ulaşması ve genel bütçeden okullara pay ayrılması gibi kararlar alınmış ve büyük oranda kararların uygulamaya konulması sağlanmıştır.⁶⁷

⁶⁴ Yorulmaz, Bilal, "Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi ve Tarihsel Süreci" *DİB Öğretici Kitabı*, İzmir 2018, s. 18.

⁶⁵ Yorulmaz, "Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi", s. 19.

⁶⁶ Yorulmaz, "Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi", s. 21.

⁶⁷ Oruç, Cemil, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi*, Dem Yayınları, İstanbul 2011, s. 46-48.

Günümüzde okul öncesi eğitimin önem kazanmasında ve yaygınlaşmasında, çocuk gelişimindeki bilgilerin artması, yapılan araştırmalar sonucunda soyut öğrenmelerden önce bir hazırlık geçirmenin yararlı olduğunun, kazanılan sosyal uyumun öğrenci başarısını arttırdığının ortaya çıkması, çalışan kadınların sayısının artması ve çekirdek aile tipinin yaygınlaşması gibi nedenler çok büyük etken olmuştur. Yapılan pek çok okul öncesi eğitim araştırmaları, okul öncesi eğitim almış çocukların, okul öncesi eğitimi almayan çocuklara göre bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda daha ileri oldukları sonucuna ulaşmıştır.⁶⁸

Günümüz Türkiye'sinde okul öncesi eğitimin zorunlu hale gelmesi için çalışmalar devam etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı 2023 Eğitim Vizyonu'nda yer alan bilgilere göre erken çocukluk eğitiminde 5 yaş zorunlu olacaktır. Bu karar, 2017 yılı itibariyle pilot illerde uygulanmaya başlamıştır.

Türkiye'de ilköğretim 4. sınıftan önceki yaşlarda ve sınıflarda çocuklara dinî bilgi verilmediği için okul öncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilen etkinliklerde ve kullanılan materyallerde, dinî bilgi ve semboller kullanılmamaktadır. Dünyada eşine pek rastlanmayan bir uygulama ile ülkemizde ilköğretim dördüncü sınıftan itibaren dinî bilgi verilip daha önce verilmemesinin, pedagoji ve psikoloji bilimleri açısından nasıl bir gerekçeyle açıklandığı, doğrusu merak konusudur. Dünyadaki uygulamalarda ya uygulanan sistem gereği eğitimin hiçbir kademesinde din eğitimine yer verilmez, ya da 4-6 yaş döneminden itibaren pedagojik ilkeler doğrultusunda çocuklar din eğitimlerini almaya başlarlar. Bu eğitim, diğer gelişim alanlarını destekleyici etkinliklerde olduğu gibi, çocuğun dinî ve ahlakî gelişimlerini de destekleyici nitelikte devam eder. Dolayısıyla söz konusu dönemde din eğitimine yer verilmemesi, çocuğun temel gelişim alanlarından birisi olan dinî ve ahlakî gelişiminin ihmal edilmesi anlamına gelmektedir.⁶⁹

İslam eğitim sisteminde Kur'an, eğitim ve öğretimin öznesi olmasıyla birlikte eğitimle ilgili ilkeler belirleyen bir yapıya da sahiptir. Klasik dönem İslam düşünürlerinin çoğunda ve temel eğitimden yükseköğrenime kadar bütün eğitim

⁶⁸ Parlakyıldız, Belgin, *Okul öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Anasınıfı Programını Uygulamadaki Yeterlik Dereceleri*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bolu 1998, s. 8.

⁶⁹ Sağlam, İsmail, "4-6 Yaş Grubu Çocukların Din Eğitimi" *DİB Öğretici Kitabı*, İzmir 2018, s. 22.

kurumlarının programlarında Kur'an eğitimi en temel konudur. Böyle bir yapıya sahip eğitim sisteminde 4-6 yaş dönemindeki çocukların eğitimi de doğal olarak dinî bir özellik göstermektedir. Bu eğitimin temeli, dini bilgilere aşina olma, Kur'an okumayı öğrenme, onu ezberleme, bazı ahlaki değerleri kazanma gibi konulardan oluşmaktadır.⁷⁰

Diyanet İşleri Başkanlığı, okul öncesi dönem din eğitimi ilkelerine uygun ve öğrenci merkezli eğitim anlayışını esas alan bir müfredat ve öğretici kitabı hazırlamıştır. Hazırlanan öğretici kitabı, aktif öğrenmeyi sağlayan uygulamaya yönelik etkinlik örnekleri içermektedir. Etkinlik örnekleri, çocukların sosyal, dilsel, duygusal, bilişsel vb. gelişim alanlarını desteklemekte ve öğretmenlere kendi etkinliklerini düzenlemek için fikir vermektedir. Öğretici kitabında temel dini bilgiler, değerler, Kur'an alfabesi, sûre ve dua ezberlerine yer verilmiştir. Bu alanlarla ilgili programda yer alan bütün kazanımlar için etkinlikler hazırlanmıştır. Ayrıca her hafta bu etkinlikleri pekiştirecek, sürece veliyi de dâhil edecek performans ödevlerine yer verilmiştir. Bu performans ödevlerinin amacına ulaşabilmesi için öğrenci velilerinin aktif katılımı önemlidir. Dokuz haftalık sürecin tamamına yayılan bir proje ödevi ile de etkinlikler zenginleştirilmiştir. Öğretici kitabına ek olarak bu kitapta yer alan etkinlikler, performans ödevleri ve projelerde kullanılacak materyalleri ihtiva eden bir öğrenci etkinlik kitabı da hazırlanmıştır.⁷¹

⁷⁰ Oruç, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi*, s. 24-25.

⁷¹ DİB, *4-6 Yaş Grubu Kuran Kursları Öğretici Kitabı*, DİB Yayınları, İzmir 2018.

İKİNCİ BÖLÜM

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ KURAN KURSLARI

Diyaret İşleri Başkanlığı, 26 Ocak 2012 tarihinde “4-6 Yaş Grubuna Yönelik Olarak Din Eğitimi Projesi” başlatmış ve Kur’an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)” geliştirme komisyonu kurmuştur. Komisyonunda Eğitim Hizmetleri Genel Müdürü Prof. Dr. Ali Erbaş, Yaygın Din Eğitimi Daire Başkanı Belgin Aydın, Program Geliştirme Daire Başkanı Bünyamin Albayrak, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. İsmail Sağlam, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Bilal Yorulmaz, Yaygın Din Eğitimi Daire Başkanlığı Eğitim Uzmanı Fatma Kotan, Pedagog Z. Nezahat Cihandide, Almanya/Berlin Okul Öncesi Öğretmeni Aynur Bulut, MEB Okul Öncesi Öğretmeni Zeynep Özli Özdemir, Program Geliştirme Daire Başkanlığı Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni Hasan Örucü, İmam-Hatip Abdurrahman Toprak, Kur’an Kursu Öğreticileri Ayşegül Gözeri, Elif Vural, A. Şeyma Akalın, Boğaziçi Yayıncılık’tan Elif Erpik yer almıştır. Başkanlık, komisyonun oluşturulmasında çoklu katılımının esas alındığını, böylece programların geliştirilmesi sürecinde tüm paydaşlardan yararlanılmaya çalışıldığını belirtmiştir.⁷²

Diyaret İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) geliştirilirken temel yaklaşım aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

- Çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal yönden gelişimlerini dikkate alan; öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri kullanmayı öngören; araştıran, sorgulayan, yorumlayan, iş birliği yapan, bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran ölçme ve değerlendirmeyi temel kabul eden, esnek çerçeve öğretim programı anlayışı benimsenmiştir.
- Bu anlayışa dayalı olarak hazırlanmış olan programda 4-6 yaş grubu eğitim ilkelerine uygun olarak etkinlikler yerine getirilecektir.
- Öğreticiler, çocukların hazır bulunuşluk ve ihtiyaçları doğrultusunda neyi, ne kadar işleyeceklerine karar verebileceklerdir.

⁷² Kur’an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu), s. 5.

- Hazırlanan programda konulara uyulması ve etkinliklerden yararlanılması önem arz etmektedir.
- Öğreticiler programdaki konuları işlerken aynı amaca götüren başka etkinlikler de düzenleyebilecek ve çeşitli materyallerden (şiir, şarkı, ilahi, hikâye, resim vb.) istifade edebileceklerdir.⁷³

2.1.Okul Öncesi Kur'ân Kurslarının Tarihi Gelişimi ve Yasal Dayanağı

17.09.2011 tarih ve **653 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnamesiyle** Kur'ân kurslarında yaş sınırlamasının kaldırılmasıyla birlikte, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'an kurslarında, toplumdaki gelen talepler üzerine değerler eğitimini esas alan "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı" uygulamasına başlanmıştır.

Cumhuriyet dönemi yaygın din eğitimi hizmetlerinde Diyanet İşleri Başkanlığı, 4-6 yaş Kur'an kurslarıyla ilk defa bu yaş grubuna yönelik din eğitimi projesi başlatmış bulunmaktadır. *Samet Yağcı* tarafından 2018 yılında öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin tamamı DİB'in 4-6 yaş grubu Kur'an kursları projesini olumlu bulduklarını ve desteklediklerini söylemişlerdir. Ayrıca 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının geç kalınmış bir uygulama olduğunu, bu döneme yönelik Kur'an kurslarının DİB tarafından çok daha önceleri açılması gerektiğini ve devlet güvencesi altında böyle bir eğitimin yapılmasının gereklilik arz ettiğini ifade etmişlerdir.⁷⁴

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı, uygulamasının açılma gerekçesi olarak aşağıdaki maddeler öne sürülmüştür:

- Her yaş grubundan öğrencinin cami ve Kur'an kurslarına gelebilmesi,
- Kurslara devam eden öğrencilerin çoğunluğunu yetişkin ev hanımlarının teşkil etmesi ve önemli bir kısmının okul öncesi yaş grubu çocuk sahibi olması,

⁷³ Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4 – 6 Yaş Grubu Kur'an Kursları, (İzmir İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir 2018, s. 119.

⁷⁴ Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4 – 6 Yaş Grubu Kur'an Kursları*, s.71.

- Çocuklarının din eğitimi ihtiyacının karşılanmasına yönelik müftülüklerimize ve Başkanlığa yapılan müracaatlar.

Bu gerekçelerden hareketle 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı, ilk olarak 2013-2014 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Akademisyenler, pedagoglar, Kur'an kursu öğretmenleri ve okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri alınarak çoklu katılım anlayışıyla hazırlanan programın, uygulanmaya başlanmasıyla birlikte erken çocukluk dönemi din eğitiminin sağlıklı bir şekilde verilmesini talep eden toplumun büyük bir teveccühünü kazandığı ifade edilmiş ve Başkanlığın en önemli yaygın din eğitimi faaliyetleri arasında yer aldığı belirtilmiştir.⁷⁵

Söz konusu programla; çocukların kendi seviyelerinde *sevgi, saygı, yardımlaşma, iyilik, adalet, sorumluluk, doğruluk ve sabır* gibi İslam dininin temel değerlerini insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olarak fark etmeleri yanında dinin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i ses ve şekil olarak kendi seviyelerine uygun olarak tanımasını hedeflenmiştir.⁷⁶

4-6 Yaş Din Eğitimi Projesi Türkiye genelinde uygulamaya başlamadan önce 2013-2014 eğitim-öğretim yılında pilot olarak on ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Kayseri, Diyarbakır, Gaziantep, Adana, Samsun, Erzincan ve Rize) düzenlenmiş ve daha sonradan talebe bağlı olarak tüm İl ve İlçe Müftülüklerince açılan kurslarda uygulanmaya başlanmıştır.⁷⁷ 4-6 yaş kurslarında 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde **100.000** öğrenci, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında ise **130.982** öğrenci eğitim görmüştür.

Bu programın amacı, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak çocukların kendi seviyelerinde;

1. İslam dininin değerlerini insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olarak fark etmelerini,
2. Kazanacakları değerleri gündelik hayatta kullanmalarını,
3. İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i ses ve şekil olarak tanımalarını,

⁷⁵ Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu), Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2014 s.5.

⁷⁶ Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu), Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2014 s.6.

⁷⁷ Kurt, *Velilerin Memnuniyet Düzeyleri*, s. 31.

4. Allah'ı sevgi temelinde tanımalarını ve yaratılıştaki düzeni fark etmelerini,
5. Peygamber Efendimizin kişiliğini ve karakterini tanımalarını, sevmelerini ve model almalarını,
6. Sağlıklı bir din ve ahlak gelişimi göstermelerini,
7. İyi alışkanlıklar kazanmalarının yanı sıra beden, zihin ve duygu gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte öğrenim görmelerini sağlayacak uygun bir ortam sunmayı amaçlamaktadır.⁷⁸

Kur'an kurslarında yürütülen yaygın din eğitimi hizmetinden toplumun tüm kesimlerinin etkin ve verimli bir şekilde yararlanabilmesini amaçlayan Diyanet İşleri Başkanlığı, söz konusu kurslara katılacakların yaş seviyesini 4-6 yaş (48-72 ay) ile sınırlandırmıştır.

“Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)” geliştirilirken;

- A.** Okul öncesi eğitimi ve program geliştirme alanındaki yeni yaklaşım ve ilkeler,
- B.** İlahiyat bilimlerinin verileri doğrultusunda temel yaklaşımın belirlenmesi esas alınmıştır.

Bu bağlamda;

1. Çocukların bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor yönden gelişimlerini dikkate alan; öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri kullanmayı öngören; araştıran, sorgulayan, yorumlayan, iş birliği yapan, bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran ölçme ve değerlendirmeye yer veren esnek çerçeve öğretim programı anlayışı benimsenmiştir.

2. Öğretici, programdaki kazanımlardan çocukların ilgi ve ihtiyacına göre seçtiği kazanım için hazırlanan etkinlikleri uygulayacaktır.

3. Öğreticiler programdaki etkinliklerin uygulanmasında farklı yöntem ve teknikler (oyun, örnek olay, tartışma, rol oynama, soru-cevap vb) yanında çeşitli materyallerden de (şiir, şarkı, ilahi, hikâye, tekerleme, resim vb.) istifade edebileceklerdir.

⁷⁸ Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu), Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2014 s.7.

4. Program kapsamında kaynak olarak Başkanlığın 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarına yönelik hazırladığı materyaller esas alınacaktır. Bununla birlikte Başkanlığın çocuklara yönelik diğer yayınlarından da imkânlar ölçüsünde faydalanılacaktır. Ayrıca MEB okul öncesi eğitimi kapsamında hazırlanan ve programın amaç ve kazanımlarına uygun nitelikteki materyallerden de yararlanılabilecektir.

5. Program, ailenin eğitim sürecine katılımını esas almaktadır. Aile katılımı, kurs ve ev arasındaki devamlılığı destekleyerek kazanılan bilgi, beceri ve tutumların kalıcılığını sağlar. Bu bağlamda öğretmenler program kapsamında kursa uyum süreci başta olmak üzere, belirli zaman dilimlerinde aile katılımı ve veli eğitimlerine yönelik etkinliklere yer vereceklerdir.⁷⁹

2.2.Uygulama Esasları, Öğretim İlkeleri ve Öğrenme Alanları

Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 yaş grubu Kur'an kursları öğretim programının uygulama esaslarını şu şekilde belirlemiştir:

➤ Kur'an kursları öğretim programı (4-6 Yaş Grubu); iki ayrı öğrenme alanından oluşmaktadır. Birinci öğrenme alanı Dini Bilgiler 1-2, ikinci öğrenme alanı ise Kur'an-ı Kerim 1-2'dir. Bu iki öğrenme alanı; *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretici Kitabında*, Dini Bilgiler-1 / Kur'an-ı Kerim-1 ve Dini Bilgiler-2 / Kur'an-ı Kerim-2 öğrenme alanları olarak birlikte verilecektir.

➤ 4-6 Yaş grubu Kur'an kursları öğretim programında, Dini Bilgiler-1 ve Kur'an-ı Kerim-1 öğrenme alanlarında yer alan kazanımların tamamına ulaşabilmek için Öğretici kitabında yer alan etkinlikler, 162 saatlik alternatifte tamamlanabilmektedir. Aynı durum Dini Bilgiler-2 ve Kur'an-ı Kerim-2 öğrenme alanları için de geçerlidir.

➤ Yaz döneminde 135 saatlik, kış döneminde ise 108 saatlik alternatif uygulamaya geçilecek olan öğretici, 162 saatlik hazırlanmış olan kazanımlardan öğrencilerin ilgi ve ihtiyacına göre kazanım belirleyecek ve belirlediği kazanım için hazırlanmış olan etkinlikleri uygulayacaktır.

⁷⁹ *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2014 s.8.

- Fazla olan etkinliklerin bir kısmını uygulama dışı bırakabilecektir.
- Sınıf açılabilmesi için en az 12 öğrencinin kayıtlı olması şarttır. Öğrenci sayısı toplamının 23 sayısını aşması halinde ikinci sınıf açılır. Ancak Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)'nın istenilen başarıya ulaşabilmesi için öngörülen sınıf mevcudu en fazla 15'tir.
 - Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)'na katılan öğrencilere katıldığı programı tamamladığı takdirde "Katılım Belgesi" verilecektir.
 - Öğretici uygulamalarını öğretim programında yer alan temel ilke ve esaslara göre yapacaktır.
 - Öğretici, öğretici kitabında yer alan etkinlikleri derste uygulamadan önce hazırlık yapacak ve derse hazırlıklı girecektir.
 - Programda görev alacak olan öğreticiye bir kereye mahsus verilecek olan *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı (4-6 Yaş Grubu)* ve *Öğrenci Etkinlik Kitabı* uzun süre kullanılacak şekilde muhafaza edilecektir.
 - Öğretici, öğretici kitabında yer alan oyun ve dramaların uygulanmasında bizzat görev alacak, oyun ve dramalarda çeşitli rollere girme konusunda bir çekince yaşamayacaktır."⁸⁰

Programın Temel İlkeleri

Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) bazı temel ilkelere dayanmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığına göre belirlenen bu ilkelere aşağıdaki maddeler dikkat çekicidir:

1. Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) eğitim süreci, tüm unsurlarıyla çocukların ihtiyaçlarına ve bireysel farklılıklarına uygun etkinliklerle yürütülmelidir.
2. Etkinlikler düzenlenirken çocukların ilgi ve ihtiyaçlarının yanı sıra çevrenin ve kursun imkânları da göz önünde bulundurulmalıdır.
3. Verilen eğitimle çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma, paylaşma vb. duygu ve davranışları geliştirilmelidir.

⁸⁰ *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*, s. 6.

4. Oyun, bu yaş grubundaki çocuklar için en uygun öğrenme yöntemidir. Bu sebeple programda yer verilen etkinliklerde oyun mümkün olduğunca kullanılmalıdır.

5. Oyunun bir araç olarak kullanıldığı unutulmamalı, her oyunda değerler eğitimine yönelik bir kazanım bulunmasına dikkat edilmelidir.

6. Çocuklarla iletişimde, onların kişiliğini zedeleyici baskıcı bir tutum yerine demokratik, hoşgörülü, çocuğa önemsendiğini belirten, çocuğun kendini ifade edebileceği ve kişilik gelişimini destekleyici bir tutum sergilenmelidir.

7. Çocukların hayal güçleri, keşfedici ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma, duygu ve düşüncelerini ifade edici davranışları geliştirilmelidir.

8. Erken çocukluk dönemi değerler eğitiminin Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler öğretmekten önce, çocukta dini bir etki bırakma ve dini duygunun gelişmesine katkı sağlamayı amaçladığı hususu daima göz önünde bulundurulmalıdır.

9. Kur'an öğretiminde çocukların harf ve kelimelerin doğru telaffuzuna özen gösterilmeli, ancak mahreç üzerinde çocuklara bıkkınlık verecek şekilde ısrar edilmemelidir.

10. Peygamberimizle ilgili konular işlenirken, onun örnek kişiliğini anlatan çok sayıda örnek ve kesite çocukların kolay anlayabileceği bir anlatımla yer verilmelidir.

11. Öğretici, planlı ve programlı bir biçimde dokümanlarını dosyalamalı, dosyalarını gerektiğinde yönetici ve meslektaşlarıyla paylaşmalıdır.

12. Eğitim sürecinde anlatım ve soru-cevap yanında drama, örnek olay, kavram haritaları, tartışma, gösterip yaptırma gibi çocukların yaparak-yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

13. Kursta öğrenilen bilgi ve davranışların pekiştirilmesi, kalıcılığının sağlanması için aile eğitimi ve aile katılımı çalışmalarına da yer verilmelidir.

14. Öğretici eğitim boyunca çocuğun var olan yeteneklerini geliştirmesine ve yeni beceriler edinmesine destek olmak için sonuçtan ziyade sürece önem vermeli, çocuğun çabalarına odaklanmalı, bu çabaları takdir etmeli, çocuğa iyi bir model olmalı ve yeni öğrenme fırsatları oluşturmaktadır.⁸¹

⁸¹ Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu), s.9.

Programın Öğrenme Alanları

DİB 4 -6 yaş grubu Kur'an Kursları Öğretim programının ders kredileri aşağıdaki şekilde hazırlanmıştır.

TEMEL ÖĞRETİM				
1. Düzey	2 Hafta	Haftada 18 saat	36 Saat	Kursa Uyum Süreci/Haftada 18 Saat
1.Düzey	7 Hafta	Haftada 18 saat	126 Saat	Dini Bilgiler-1(1-4. üniteler) /Haftada 12 Saat Kur'an-1 Kerim-1 (1-4. üniteler) /Haftada 6 Saat
2. Düzey	8 Hafta	Haftada 18 saat	144 Saat	Dini Bilgiler-1 (5-9. üniteler) Haftada 12 Saat Kur'an-1 Kerim-1 (5-9. üniteler) Haftada 6 Saat
3. Düzey	8 Hafta	Haftada 18 saat	144 Saat	Dini Bilgiler-2 (1-4. üniteler) Haftada 12 Saat Kur'an-1 Kerim-2 (1-4. üniteler) Haftada 6 Saat
4. Düzey	8 Hafta	Haftada 18 saat	144 Saat	Dini Bilgiler-2 (5-9. üniteler) Haftada 12 Saat Kur'an-1 Kerim-2 (5-9. üniteler) Haftada 6 Saat
YAZ KUR'AN KURSLARI				
1.Yaz Dönemi	8 Hafta	Haftada 15 saat	120 saat	Dini Bilgiler-1/Haftada 10 Saat Kur'an-1 Kerim-1/Haftada 5 Saat
2.Yaz Dönemi	8 Hafta	Haftada 15 saat	120 saat	Dini Bilgiler-2/Haftada 10 Saat Kur'an-1 Kerim-2/Haftada 5 Saat
EK ÖĞRETİM				
1.Kur	8 Hafta	Haftada 6 saat	48 Saat	Dini Bilgiler-1(1-4. üniteler) Haftada 4 Saat Kur'an-1 Kerim-1 (1-4. üniteler) Haftada 2 Saat
2.Kur	8 Hafta	Haftada 6 saat	48 Saat	Dini Bilgiler-1 (5-9. üniteler) Haftada 4 Saat Kur'an-1 Kerim-1 (5-9. üniteler) Haftada 2 Saat
3.Kur	8 Hafta	Haftada 6 saat	48 Saat	Dini Bilgiler-2 (1-4. üniteler) Haftada 4 Saat Kur'an-1 Kerim-2 (1-4. üniteler) Haftada 2 Saat
4.Kur	8 Hafta	Haftada 6 saat	48 Saat	Dini Bilgiler-2 (5-9. üniteler) Haftada 4 Saat Kur'an-1 Kerim-2 (5-9. üniteler) Haftada 2 Saat

Programın temel öğretimde uygulandığı: Haftalık 18 saatin 12 saatinde Dini Bilgiler, 6 saatinde ise Kur'an-1 Kerim dersi; programın ek öğretimde uygulandığı: Haftalık 6 saatin 4 saatinde Dini Bilgiler, 2 saatinde ise Kur'an-1 Kerim dersi işlenecek şekilde belirlenmiştir.⁸²

2.3.Öğretici Yeterlikleri

4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapacak öğreticilerin çocuk gelişimi mezunu veya alanla ilgili formasyona sahip olmaları gerekmektedir. Özellikle ilahiyat

⁸² DİB Kur'an Kursları Öğretim programı (4-6 Yaş Grubu), Ankara: 2018, s.11.

fakültelerinde çocukluk dönemi din eğitimine dair eğitim verilmesi gerekmektedir. Bazı üniversitelerin internet üzerinden uzaktan eğitim yoluyla verdiği 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticiliği sertifikalarının bu iş için yalnızca geçici bir ara çözüm olduğu ileri sürülebilir.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'na göre bu Kur'an kurslarında görev yapan öğretici, Kur'an kursu öğreticisinin temel ve özel yeterliklerini sağlama yanında;

1. Kur'an Kursları Öğretim Programının (4-6 yaş grubu) temel amaç ve ilkelerini bilmelidir.
2. Erken çocukluk dönemi bilişsel, sosyal, dil ve psiko-motor gelişimi ile öz bakım becerileri gelişimsel özelliklerini bilmelidir.
3. Çocukla etkili iletişim kurma becerisine sahip olmalıdır.
4. Erken yaş dönemi değerler eğitiminin genel özelliklerini bilmelidir.
5. Eğitim sürecini planlandığı şekliyle uygulamalıdır.
6. Eğitim ortamını ilgili yaş grubunun özelliklerini göz önünde bulundurarak düzenlemelidir.
7. Programın temel ilkeleri çerçevesinde etkinlikler hazırlayıp uygulamalıdır.
8. Çocukların hazır bulunuşluk düzeyine göre neyi ne kadar uygulayacağını belirlemelidir.
9. Program içeriğine uygun materyal geliştirme becerisine sahip olmalıdır.
10. Eğitim sürecine ailenin katılımını sağlamalıdır.
11. Alanıyla ilgili paydaşlarla (aile, meslektaş, kurum vb.) olumlu ilişkiler kurma becerisine sahip olmalıdır.
12. Çocukların bireysel farklılıklarını dikkate alarak onların aktif öğrenmesini desteklemelidir.⁸³

2019-2020 eğitim-öğretim yılında 4-6 yaş grubu kurslarda görev alacak öğretmenlerde aranacak şartlar şu şekilde belirlenmiştir:

- a) 09-22 Eylül 2013 Manisa Eğitim Merkezi, 13-21 Ağustos 2014 Afyonkarahisar/Sandıklı, 24-28 Mayıs 2015 Afyonkarahisar/Sandıklı, 24

⁸³ *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*, s.11.

Ağustos-4 Eylül 2015 tarihlerinde Rize Eğitim Merkezi'nde düzenlenen seminerlere katılıp hizmet içi eğitim sertifikasına sahip olanlar görevlendirilecektir. Bu kapsamdaki personelin yeterli sayıda olmaması durumunda Kur'an kursu öğreticisi olma yeterliğine sahip olup, Okul Öncesi Öğretmenliği, Çocuk Gelişimi (Ön lisans) veya meslek lisesi çocuk gelişimi bölümü mezunu olanlara ve/veya çocuk gelişimi ve eğitimi alanında aşağıdaki sertifika/kurs bitirme belgelerinden birine sahip olanlara da görev verilebilecektir.

b) Çocuk gelişimi ve eğitimi alanındaki sertifika ve kurs bitirme belgesi olarak 20.01.2017 tarihli E.5722 sayılı yazı ile 19.01.2017 tarihinden önce alınan kurs belgeleri geçerli olmakla birlikte yazı yayımlanmadan önce kursa kayıt yaptırıp 19.01.2017 tarihten sonra çocuk gelişimi ve eğitimi alanında en az 296 saatlik sertifika alanların belgeleri de kabul edilecektir.

c) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan, isimleri ve süreleri aşağıda belirtilen belge ve sertifikalar kabul edilecektir.

SERTİFİKA/KURS BİTİRME BELGESİ (380 SAAT VE ÜZERİ PROGRAMLAR)	SÜRESİ
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Alanı / Okul Öncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kurs Programı	380 Saat
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi / Erken Çocukluk Eğitimi Elemanı Modüler Programı (Yeterliğe Dayalı) (Tarih sınırlaması yoktur.)	2368 Saat
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi / Çocuk Bakım Elemanı Modüler Programı (Yeterliğe Dayalı) (Tarih sınırlaması yoktur.)	2040 Saat
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi / Özel Eğitim Elemanı Modüler Programı (Yeterliğe Programı) (Tarih sınırlaması yoktur.)	2264 Saat

d) 4-6 yaş grubuna öğretici görevlendirmelerinde eğitim düzeyleri dikkate alınarak yüz yüze eğitim yolu ile sertifika alanlara öncelik verilecektir. 2018 Ocak ayından sonra İlahiyat kategorisinde göreve başlamış olan 4/B Sözleşmeli öğretmenler mutlaka 4-6 yaş sınıflarda görev alacaklardır. Bu öğretmenler sertifika sahibi olmasalar dahi 4-6 rehber öğretmenler koordinatörlüğünde göreve başlayacak ve eğitim öğretim yılı içerisinde kesinlikle sertifika almaları sağlanacaktır.

4-6 yaş sınıflarındaki öğretici ihtiyacının mevcut kadrolu / sözleşmeli ve 12. maddede bahsedilen 4/B Sözleşmeli öğretmenlerle karşılanamaması halinde, dört (4) yıllık dini öğrenim (lisans) mezunu kadrolu / sözleşmeli öğretmenlere de sertifikası olmasa dahi 4-6 rehber öğretmenler koordinatörlüğünde görev verilebilecek ve eğitim öğretim yılı içerisinde ders saatleri dışında kesinlikle sertifika almaları sağlanacaktır.⁸⁴

DİB'in 4-6 yaş kurslarında görev alacak öğretmenlere yönelik düzenlenen hizmet içi eğitim seminerlerinin öğretmenlerin niteliklerine ve eğitim öğretim faaliyetlerine önemli katkılar sağladığı görülmüştür. Bunun yanında seminerlerin içeriğinin ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda belirlenmesi ve niteliklerinin artırılması gerekmektedir. Yapılan bir çalışmada Kur'an kursu öğretmenlerinin daha çok psikoloji, etkili iletişim, öğretim yöntem ve teknikleri, sınıf yönetimi, rehberlik konularında eğitime ihtiyaç duydukları ortaya konmuştur.⁸⁵

DİB'in hizmet içi eğitim seminerlerine sadece kadrolu ve 4B Sözleşmeli öğretmenleri aldığı, 4-6 yaş grubu fahri öğretmenlerin çok istedikleri halde bu seminlere katılamadığı tespit edilmiştir. Bu durumun, aynı kurslarda görev yapan öğretmenlerin birbirlerinden farklı bilgi ve donanımlara sahip olmasına ve öğretmenler arasında kadrolu – fahri şeklinde ayırım yapılmasına sebep olmasına yol açabileceği görülmüştür.⁸⁶

DİB Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü işbirliği ile öğretmenlerin alana yönelik yeterliklerini geliştirmek amacıyla “Okul Öncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kurs Programı” (380 saat) hazırlanmıştır. Buna göre DİB, 2018 yılında 4/B Sözleşmeli Kur'an Kursu Öğreticisi olarak atanan lisans mezunu öğretmenlerin 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görevlendirilmelerinin planlandığını açıklamıştır. Bu doğrultuda 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren belirtilen statüdeki öğretmenlerden çocuk gelişimi alanında lise, ön lisans veya lisans mezuniyeti diploması

⁸⁴ 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2016.

⁸⁵ Koç, Ahmet. “Kur'an Kurslarında Din Eğitimi”, *Din Eğitimi: El Kitabı*, ed: Mustafa Köylü, Nurullah Altaş, 375-401. İstanbul: Ensar Yayınları, 2015, s. 397.

⁸⁶ Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4 – 6 Yaş Grubu Kur'an Kursları*, s. 81.

ya da 19.01.2017 tarihinden önce çeşitli kurum ve kuruluşlardan çocuk gelişimi ve eğitimi alanında alınan sertifika veya kurs bitirme belgesine sahip olanlar hariç, alana yönelik sertifika ya da kurs belgesi bulunmayanlardan, Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile hazırlanan “Okul Öncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kurs Programı” (380 saat) bitirme belgesi isteneceği ifade edilmiştir.⁸⁷

2.4.Eğitim Öğretim Materyalleri

Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Program Geliştirme Daire Başkanlığı, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programına uygun olarak şu materyalleri hazırlamıştır:

- Kur'an Kursları Öğretici Kitabı (4-6 Yaş Grubu)
- Kur'an Kursları Öğretici Kitabı – 2 (4-6 Yaş Grubu)
- Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı (4-6 Yaş Grubu)
- Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı – 2 (4-6 Yaş Grubu)
- Kur'an Öğreniyorum⁸⁸

Konuların ve öğrenme alanlarının bulunduğu, ayrıca materyal olarak da kullanılan öğretici kitapları şunlardır:

⁸⁷ DİB 23.05.2018 tarih ve 45796484-254.04-E.61468 sayılı yazı.

⁸⁸ <https://egitimhizmetleri.diyamet.gov.tr/Documents/4-6-yas-ogretici-kitabi>, erişim: 22.10.2019.

Resim 1 – Materyal Olarak Kullanılan Öğretici Kitapları

Bu materyallerin içeriği aşağıdaki gibidir:

Kur'an Kursları Öğretici Kitabı 1-2:

Dini Bilgiler 1:

- Sevgi ve Merhamet
- Saygı
- Görev ve Sorumluluk
- Adalet
- Yardımlaşma
- Sabır
- Güvenilirlik ve Doğruluk
- İyilik
- Dua, Şükür ve Özür dileme

Kur'an-ı Kerim 1:

- Kur'an-ı Kerimi Tanıma
- ا،ب،ت،ث،Harflerini Tanıma ve Ezber
- ح،خ،ج،Harflerini Tanıma ve Ezber
- د،ذ،ر،ز،Harflerini Tanıma ve Ezber
- س،ش،ض،ص،Harflerini Tanıma ve Ezber
- ط،Harflerini Tanıma ve Ezber
- ع،غ،Harflerini Tanıma ve Ezber
- ف،ق،ك،ل،Harflerini Tanıma ve Ezber
- م،ن،و،ه،ی،Harflerini Tanıma ve Ezber

Dini Bilgiler 2:

- Allah'ı Seviyorum
- Peygamberimi Seviyorum
- Dinimi Seviyorum
- Kitabımı Seviyorum
- Kâinatı Seviyorum
- İnsanları Seviyorum
- Vatanımızı Seviyorum

- Bayramlarımızı Seviyorum
- Dini Mekânlarımızı Seviyorum

Kur'an-ı Kerim 2:

- Harfleri Tanıma ve Ezber
- Harfleri Tanıma ve Ezber
- Harekeleri Tanıma ve Ezber
- Cezm İşaretini Tanıma ve Ezber
- Şedde İşaretini Tanıma ve Ezber
- Tenvin İşaretini Tanıma ve Ezber
- Uzatma Harflerini Tanıma ve Ezber
- Ezber ve Kur'an-ı Kerim Okuma
- Ezber ve Kur'an-ı Kerim Okuma

Ünitelerinin kazanımları ve etkinliklerinden oluşmaktadır.

Kur'an Öğreniyorum kitabı ise harfler, harekeler, duâ ve sûrelerin çeşitli etkinlikler ve oyunlar yoluyla işlenmesine yönelik hazırlanmıştır. Çocukların bilişsel, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimine katkı sağlanması ve hedeflenen kazanımlara daha kolay ulaşılması amaçlanmıştır.

Bu kitaplar <https://egitimhizmetleri.diyamet.gov.tr/kategoriler/materyaller> web adresinden de indirilebilmektedir. Diğer yardımcı materyaller ise *Türkiye Diyanet Vakfı*'ndan temin edilebilmektedir.

Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 4-6 yaş grubu öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılmak üzere dini içerikli şarkıların bulunduğu <http://kurs.diyamet.gov.tr/multimedya/2/sarkilar.html> web adresi mevcuttur.

MEB tarafından okul öncesi eğitimi kapsamında hazırlanan ve programın amaç ve kazanımlarına uygun materyallerden de yararlanılmasına izin verilmiştir. Ancak öğreticinin, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından tavsiye edilmemiş ya da bağlı

buldukları müftülüğün onayı olmayan (öğreticinin kendi hazırladığı materyal hariç) yayınları kursta bulundurması yasaktır.⁸⁹

2.5. Fiziki Mekan ve Donanım Şartları

4-6 yaş Kur'ân Kurslarının fizikî mekânları konusunda şu esaslar belirlenmiştir:

1. Binanın yapımında ve tefrişatında kullanılan materyaller doğal malzemelerden seçilir.

2. Bina girişi, çocukların rahat bir şekilde giriş-çıkışlarına imkân tanıyan ve velilerin bekleme salonu olarak da kullanılabileceği şekilde düzenlenir.

3. Çocukların kullandığı odaların kapıları içeriden dışarıya açılır şekilde düzenlenir.

4. Bina balkonsuz ya da balkonları kullanıma kapalı olacak biçimde, pencereler çocukların tırmanıp açamayacağı ve dışarı sarkamayacağı bir şekilde planlanır, bütün elektrik kabloları gizlenir, çocuklar için güvenli prizler kullanılır ve erişemeyeceği yükseklikte olur.

5. Binanın dışında veya içinde bulunan merdiven basamakları yüksek ve dar olmayacak bir ölçüde, tırabzanlar çocuklara göre düzenlenir, tırmanma veya düşme olasılıkları dikkate alınarak gerekli önlemleri ihtiva eder şekilde yapılır.

6. Binada bulunması gereken bölümler, derslikler, oyun/hobi alanı-bahçe, kitaplık, uygulama salonu/çok amaçlı salon, mutfak/yemek alanı, tuvaletler, ayakkabı ve giysi dolabı şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca Türk Standartları Enstitüsü'nce onaylanmış oyuncaklar kullanılması ve kullanılan malzemelerin kimyasal içermemesi, doğal ve yerel olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.⁹⁰

⁸⁹ 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları; Kurt, Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği), s. 36.

⁹⁰ 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları, Ek-5.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özellikleri hakkında bilgi verildikten sonra örneklem grubunun Kur'an Kursları 4-6 Yaş Grubuna uygulanan *Değerler Eğitimi* hakkındaki görüş ve değerlendirmeleri verilerek ulaşılan bulgular yorumlanacaktır.

3.1.Mülakata Katılan Öğreticilere İlişkin Özellikler

Mülakata katılan öğretmenler seçilirken Konya ili Selçuklu ilçesindeki farklı 4-6 yaş Kuran Kurslarında görev yapan öğretmenler seçilmiştir. Bu kurslardaki öğretmenler, eğitim düzeyi asgari İmam Hatip Lisesi mezunu olmayı gerektirmektedir. Ancak öncelikli ve ağırlıklı olarak lisans mezunu olanlar tercih edildiğinden, bizim de mülakat yaptığımız öğretmenlerin tamamı tabloda görüleceği üzere lisans mezunudur. Tamamı tek bir oturum şeklinde ve bölünmeden yapılan görüşmelerin süresi 45 ila 75 dakika arasında değişiklik göstermektedir. Aşağıdaki tabloda bu mülakat süreleri yanında araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşları, eğitim durumları ve mesleki tecrübelerine ilişkin bilgilere işaret edilmiştir.

SIRA NO	RUMUZ	YAŞ	EĞİTİM DURUMU	MESLEKİ TECRÜBESİ	MÜLAKAT SÜRESİ
1	Hatice	28	İlahiyat /Lisans	2 yıl	45 dakika
2	Fatma	34	İlahiyat /Lisans	12 yıl	50 dakika
3	Nur	43	İlahiyat /Lisans	15 yıl	56 dakika
4	Ayşe	34	İlahiyat /Lisans	9 yıl	75 dakika
5	Esra	30	İlahiyat /Lisans	5 yıl	60 dakika

6	Zeynep	27	İlahiyat /Lisans	2 yıl	50 dakika
7	Sümeyye	27	İlahiyat /Lisans	2 yıl	45 dakika
8	Zehra	26	İlahiyat /Lisans	3 yıl	70 dakika
9	Rabia	28	İlahiyat /Lisans	2 yıl	60 dakika
10	Nuray	27	İlahiyat /Lisans	4 yıl	65 dakika

3.2. Mülakata Katılan Öğreticilerin Değerler Eğitimi ile İlgili Görüşleri

4-6 yaş grubu Kur'an kursları değerler eğitimi programının yardımlaşma ve sabır kavramları özelinde değerlendirmesini amaçlayan bu bölümde, yapılan alan araştırması ele alınmıştır. Bu çerçevede üç alt başlık halinde değerler eğitimi, yardımlaşma ve sabır değerlerine ilişkin genel bilgiler verildikten sonra öğretmenlerin bu konulara ilişkin görüşleri ele alınmıştır.

3.2.1. Değerler Eğitimine İlişkin Görüşler

Türkçe bir kelime olan değer, “*Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, paha, valör; üstün nitelik, meziyet; üstün, yararlı nitelikleri olan kimse; kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey; bir değişkenin veya bilinmeyenin sayısı ile anlatımı; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü*” olarak tanımlanmıştır.⁹¹

⁹¹ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, “Değer” kelimesi, www.tdk.gov.tr, Erişim:20.10.2019.

Modern felsefede değerlerle ilişkili görüşlerin Descartes ile başladığı bilinmektedir. *Descartes*, değer, maddeden ziyade insan bilincinin üstüne oluşturulduğunu ortaya koymaktadır. *Kant*'ın görüşü ise, insanların değerler eğitimi konusunda geçici sonuçlara ulaşımını sağlayan, insanın özgür iradesiyle seçim hakkının olduğunu belirtmektedir. *Nietzsche*, insanın daima olanı aşması gerektiğini söyler ve değerlere yönelmeyi bu zorunlulukları aşmada bulur. *Sartre*, değerleri insanların ürettiğini, insanların varoluş süreçlerinde ortaya çıktığını belirtmiştir. Kişinin temelini hazır elde etmediğini ve daima onu oluşturmaya çalıştığını ifade etmektedir. Geleneksel felsefede irade varlığın zorunluluğuna uyarak değerlere yönelirken, modern felsefede değerler bu zorunluluğa başkaldırarak ortaya konur. Çağdaş değerler felsefesi irade felsefesi olarak, insanı aktif olarak konumlandırır. İrade, özgürlük ve seçme ile birlikte anlam kazanır.⁹²

Değerler eğitimi manevi, ahlaki, sosyal ve kültürel eğitim; kişisel ve sosyal eğitim, dinî eğitimidir. Programlar ilerisindeki tema, özellikle, vatandaşlık, çevresel ve sağlık, maneviyata önem verme, okul etiği, programda yer alan etkinlik çalışmaları, genel toplumsal bağlamları, ortak ibadetlerin öğrenilen bir toplum olan okul hayatı gibi ortaklaşa kullanılan programlar deneyimlerin sınıflandırmasını yapmak amacı ile kullanılan yeni bir anlamdır.”⁹³

Çocuğun dünyasını oluşturan ailenin çocuk üzerinde tesiri yoğun olarak bilinmektedir. Onun tüm ihtiyaçları aileye aittir. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak, çocuğa güven duygusu gelişimini sağlamaktadır. İhtiyaçların karşılanmasıyla birlikte, ailenin yapısı, dünya görüşü çocuğun kişilik özelliklerini etkiler. Aile, çocuğun yetiştirilmesi sırasında değer kazanarak çocuğa sosyalleşme sağlar. Her alanda çocuğa ilk eğitimini aile verir. İyi donanımlı aile üyeleri, çocuğun gelişimi için son derece önemlidir. Çocuğa bilişsel ve duygusal, psiko-motor becerileri, donanımlı aileler tarafından kazandırılırsa, çocuğun gelecekte yaşadığı sıkıntılar zamanında çözülecektir. Güven, sevgi, saygı, temizlik, hassasiyet, özgürlük, sorumluluk gibi

⁹² Önal, M, “Değer”. *Felsefe Ansiklopedisi*, Ed: Ahmet Cevizci, Ebabel Yayınları, Ankara 2006, s. 53-56.

⁹³ Keskin, Yusuf, *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008, s. 20.

değerler ailede yerleştirilirse, çocukların sosyalleşmesi daha kolay hale gelecek ve onlar topluma daha yararlı olacaktır.⁹⁴ Sevgi ve anlayışla, güvenli bir aile ortamında, uyumlu ilişkiler kurarak büyüyen çocuk, olgunlaşır, kişilikli ve kendi ayakları üzerinde duran bir birey olur. Güven duygusunu sevildiğini, öz saygısını desteklendiğini, hoşgörülü olmayı anlayışla karşılandığını hissettikçe kazanır, sorumluluklar alarak da özgürce seçim yapabilmeyi öğrenir.⁹⁵

Bulduğumuz yüzyılda değer kavramı gerek insan için gerekse toplum için giderek önem kazanmaktadır. Bu önem okullardaki değerler eğitiminin nasıl olması gerektiği sorusunu akıllara getirmektedir. Değerler eğitiminin asıl amacının ne olduğu, toplum hayatında yer bulan temel değerlerin neler olduğu, ortak paydada buluşulan değerlerin hangi anlamları ifade ettiği, değerler eğitimine okullarda yer verilip verilmeyeceği ve değerler eğitiminin okullarda nasıl uygulanacağı soruları günümüzde kesin cevapları aranmaya çalışılan sorular arasındadır.⁹⁶

Hz. Peygamber (s.a.v), “*Ben güzel ahlaki tamamlamak üzere gönderildim.*” buyurmuştur.⁹⁷ İslam dininin merkezinde yer alan ahlaki ve insani değerler bireyin ve toplumların kimlik ve kişiliklerinin oluşmasında önemli bir etkidir. İnsanın iyiye, doğruya güzele ulaşmasına kılavuzluk eden bu değerler, huzurlu bir toplumun mayasıdır. Bu bağlamda din hizmetleri sadece ibadetler manzumesi değil, aynı zamanda bireyin ve toplumun din ve değer üzerine inşa edildiği çok yönlü ve kapsamlı bir hizmettir. Yaşadığımız çağ, hızlı değişim ve gelişmelere bağlı olarak din hizmetini yeniden tanımlamayı ve belirlemeyi gerekli kılan bir zaman dilimidir.⁹⁸

Değerler sosyal ve duygusal gelişimi gerçekleştirmenin önemli bir aracıdır. Bu gelişim bireyin kişiliğini oluşturur. Bireyin sağlıklı bir kişiliğe sahip olabilmesi için temel değerlerin öğretilmesi, eğitimin ilk basamağı olan okul öncesi eğitimde mutlaka ele alınması gereken bir konudur.⁹⁹ Bu yüzden okul öncesi eğitim bireylere değer kazandırma açısından çok büyük öneme sahiptir.

⁹⁴ Kaplan, Mehmet, *Kültür ve Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000, s.70-73.

⁹⁵ Yörükoğlu, Atalay, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2007, s.85.

⁹⁶ Cihan, Nazlı, “Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye’deki Uygulamaya Bir Bakış”, *Turkish Studies*, cilt 9, 2014, s. 429-436.

⁹⁷ Muvatta, Husnü’l-Hulk, 1.

⁹⁸ *Etkinliklerle Değerler Eğitimi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2016, s. 7.

⁹⁹ Oktay, Ayla, *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*, Epsilon Yayınevi, Ankara 1999, s.97.

Değerler, neyin doğru ve neyin yanlış olduğuyla ilgili kişilerin davranışlarının göstergesidir. Okullarda verilen değerler eğitimi ile çocukların bu değerleri erken yaşta kazanması amaçlanmıştır. Böylece ahlaklı bir toplum yetiştirmek, sağlıklı insan ilişkilerinin kurulmasını sağlamak, sağlam aile yapısını korumak, doğru ve güzel olanı seçen nesiller yetiştirmek değerler eğitiminin temel hedefleri arasındadır.

Değerler eğitimi bilim dalında araştırma yapan Elif Acur'a göre öğretim programındaki kazanımlar, kavramları tanımlama konusunda yetersizlerdir. Bu kazanımların çocukların seviyelerine uygun olmadığını, oyun ve hikâyelerin kurgulanmasında ise geleneğin baskısının hissedildiğini söylemektedir. Bununla birlikte öğrencilerin bireysel farklılıklarını gözetererek esnek bir çerçeve çizildiğini ve kazanım konusunda öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının göz önüne alınmış olduğunu, onların gelişimleri açısından programın uygun olduğunu da söylemektedir.¹⁰⁰

Değerler eğitiminin temeli okul öncesi dönemde atılmaktadır. Ahlaki gelişime yönelik değerler ailede ve okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmenler tarafından kazandırılmaya çalışılır.

Değerler eğitimi, kavramsal olarak çok soyuttur ve böyle soyut bir yapının anlaşılması ve böyle bir yapıyı çocukların özümsemeleri oldukça güçtür. Bu sebeple öğretilecek olan değer eğitimiyle ilgili etkinliklere ağırlık verilmeli ve bu doğrultuda eğitim gerçekleştirilmelidir. Hikâyeler, önemli kişilikler, örnek olaylar, geziler, kazandırılacak olan değerle ilgili filmlerin etkinlikler çerçevesinde kullanılması durumunda esasen soyut kavram niteliği taşıyan değerler somutlaştırılır, çocuğun bu değerleri öğrenmesi kolaylaşır. Netice olarak çocuğa talim yoluyla kazandırılmaya çalışılan değerler, aslında hem eğitim kuramları hem de okullardaki etkinliklerin merkezinde yer almaktadır. Bundan dolayıdır ki okullar ile beraber onun bir parçası olan öğretmenler, aile, medya, arkadaş grubu gibi birçok faktör bireyin değerler oluşumunu etkilemektedirler.¹⁰¹

¹⁰⁰ Acur, Elif, *Öğretici Görüşleri Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarındaki Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eylül 2019, s. 38.

¹⁰¹ Aktepe, "Yardımseverlik" Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi, s. 37.

Bir okul öncesi öğretmeninin değerlerin aktarılmasında dikkat etmesi gereken hususlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Öğretmek istediği değeri önce kendisi benimsemeli ve bunu davranışlarında gösterebilmeli.

- İyiyi ve kötüyü sonuçlarıyla beraber gösterirken bu davranışların sebep olabileceği olumlu ve olumsuz değerleri aktarabilmeli.

- Tartışırma yaparak ve paylaşmaya fırsat vererek bu ortamları ortaya çıkarmalı.

- Başkalarına yapılmış kötü bir davranışın kendilerine yapıldığında neler hissedecekleri düşündürebilmeli.

- İçinde ahlaki ikilemler içeren kimi hikâyeler üzerinde tartışma ortamı oluşturarak güçlendirmeli.

- Öğretirken öğrencileri sıkmadan sevdirmeye dayalı yapabilmeli.

- Değerlerin içeriğine göre düşünebilmelerini ve algılamalarını üst seviyeye çıkarabilmeli.

- Çocuk psikolojisi konusunda hassas olmalı ve bunu sosyal bir kişilik ile bütünlemeli.

- Davranışlarına sabırla karşılık verip, onları iyiliğe güzelliğe, doğruluğa yönlendirmeli.

- Barış içerisinde mutlu, sakin bir sınıf havası oluşturulması adına yol gösterici olabilmeli.

- Davranışlarıyla hal ve hareketleri ile taklit edilmeye en uygun kişi olabilmeli.

- Çocukların toplumsal değer ve kurallara uyumunun sağlaması için çocukların iç dünyalarında güzel davranışlar geliştirmesine olanak tanyabilmeli.

- Çocukların sorumluluklar yüklenmelerine olanak tanınmalı ve bu sorumlulukları nasıl yürüttüklerini izleyip ödüllendirmelidir.¹⁰²

¹⁰² Şahin, Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri, s. 47.

Yaptığımız görüşmelerde öğretmenlere yönelttiğimiz *Okul öncesi dönemde verilmesi amaçlanan değerler eğitiminin öğrencilerin dini gelişimine uygunluğu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?* sorusuna karşılık aldığımız cevaplar çerçevesinde, öğretmenlerin çoğunun müfredattaki değerler eğitiminin çocuğun dini gelişimine uygun olduğu görüşünü benimsediği görülmüştür. Yalnızca bir öğretici, uygunluk düzeyinin çok yetersiz olduğunu ileri sürmüştür.

Yeterli bulan öğretmenlerden biri “*değerleri öğretmenin oyunlarla güzel olduğunu, kitaplardaki uygulamaların da çocuklar için çok eğlenceli ve dikkat çekici olduğunu*” belirtmiştir. (Hatice)

Başka bir öğretici, “*kitaplarda konular çocuğun seviyesine uygun, dikkat çekici ve bir bütün olarak ele alınıyor. Bu da bizim ders işlememizi kolaylaştırıyor.*” şeklinde cevap vermiştir. (Esra)

Bir başka öğretici “*değerler eğitimi konuları işlenirken uygulanan dramaların ve okunan hikâyelerin, bu etkinlikler sonrasında öğrencilerle birlikte yapılan değerlendirmelerin, öğrencilerin dini gelişimine oldukça katkısı olduğunu ve onların düzeylerine uygun olduğunu düşünüyorum.*” demiştir. (Zehra)

Bir diğer öğretici de bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: “*Bu kavramların çocukların yaşına uygun olması gerekiyor. Adalet deyince büyüklerin dünyasındaki değil; çocukların dünyasındaki adalet akla gelmeli. Şayet bu şekilde anlatılıyorsa zihinsel gelişime uygun oluyor. Öteki türlü çocukların anlayamayacağı kavramlar üzerinde konuşmuş oluyoruz.*” (Ayşe)

Değerler eğitiminin öğrencilerin dini gelişimine uygunluğunu yetersiz bulan öğretici ise “*bazı soyut kavramların işlenişi öğrencilerin dünyasında karşılık bulamayabilir. Somuta indirilirken daha açık anlaşılır örnekler kullanılabilir.*” demiştir. (Zeynep)

Başka bir öğretici ise “*dini gelişim özelliklerinin daha iyi tespit edilmesi gerektiğini, bu konuda alanında uzman kişiler tarafından konuların tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini*” savunmuştur. (Nur)

Değerlerin açıklanmasında ve uygulanmasında yaşadığınız zorluklar nelerdir? sorusuna öğretmenler aşağıdaki cevapları vermiştir:

Bir öğretici “*Kitapta değerler eğitimi konusunda yer alan hikâyelerin çocukların algısına yönelik olmadığını, çocukların dikkatini çekmediğini ve bazı hikâyelerin sonuna konulan şiirlerin akıcı olmadığını*” dile getirmiştir. (Hatice)

Bir diğer öğretici ise “*değerlerin açıklanması konusundaki yetersizlikleri farklı materyallerle kapatmaya gayret gösterdiğini*” ifade etmiştir. (Nur)

Başka bir öğretici “*değerler soyut kavramlar olduğu için, zaman zaman çocukların yaş grubu özelliklerine uygun olarak açıklamakta zorlanabiliyorum. Ama uygulamaya geçildiğinde örneklerle birlikte değer pekişiyor.*” demiştir. (Zehra)

“*Çocukların içinde bulunduğu yaş grubu küçük olduğu için henüz somut dönemde olan çocuklara soyut kavramları anlatmanın çok zor olduğunu*” söyleyen bir diğer öğretici, “*öğrendikleri bilgilerin kalıcı olamayacağını*” öne sürmüştür. (Fatma)

“*Kitaptaki örnek uygulama ve açıklamaların kısır kaldığını*” söyleyen bir öğretici ise “*örneğin yardımlaşma kavramı çok geniş anlamlar içeren bir kavram, çocuğa anlatılırken daha ayrıntılı örnekler verilmeli*” demiştir. (Zeynep)

Başka bir öğretici bu konuda karşılaştığı zorlukları şöyle bir örnekle izah etmiştir: “*Değerlerin açıklanmasında, uygulanmasında ve çocuklar tarafından kavranmasında zorlandığım durumlara bir örnek vermek istiyorum. Kitabımız dua konusu ile başlıyor. Çocuklar mabutlarını tanımadan dua kavramını öğrenmeye çalışıyorlar. Oysa önce Allah’ı tanımalı. Hatta çocuk gelişimini esas alırsak tanımaya çocuğun yakın çevresinden başlanmalı. Önce kendini tanımalı, sonrasında ailesini tanımalı, çevresini tanımalı, daha sonra tüm bunları yaratmış olan Allah’ı tanımalıdır.*” (Ayşe)

Öğrencilerin en çok sevdiği etkinlik ve konular hangileridir? sorusuna aldığımız cevaplar ise genelde birbirine benzemektedir. 4-6 yaş grubu oyun çocuğu

olduğu için konuları öğretirken oynanan oyun saatleri, çocukların çok sevdikleri ve eğlendikleri zaman dilimleri olarak görülmüştür.

“Öğrencilerin oyunları çok sevdiklerini, özellikle oyun hamuru ile yapılan etkinliklerden keyif aldıklarını ayrıca yapılan dramalar da aktif olarak rol almak istediklerini” (Hatice) söyleyen bir öğretici konuları anlatırken kitapta bulunan mevcut dramalara ek olarak farklı oyun ve etkinlikler üretmeye çalıştığını dile getirmiştir.

Bir öğretici çocukların *suluboya etkinliğini, çevre ve hayvanlarla ilgili konularda yapılan etkinlikleri sevdiğini* (Fatma) söylerken, diğer bir öğretici *namaz ibadeti ile ilgili etkinlikleri sevdiklerini, özellikle cami ziyaretlerinden çocukların çok zevk aldıklarını* (Nur) ifade etmiştir. Bir diğer öğretici ise “*sevgi- saygı- yardımlaşma gibi çocuğun somut hayatta hemen karşılığı olan konu ve kavramaları çok daha çabuk öğrendiklerini ve bu konulara daha çok ilgi duyduklarını*” (Ayşe) söylemiştir. Bir öğretici “*Peygamberimizin hayatını anlatan kitapları dinlemeyi sevdiklerini*” söylemiştir. (Zehra)

Başka bir öğretici ise bu soruyla alakalı görüşlerini şöyle ifade etmiştir: “*Öğreticinin neşeye, oyun ve etkinliklerle anlattığı her konuyu öğrencilerin seveceklerini düşünüyorum. Çocukların birebir katıldığı etkinlikler ve oyunlar daha keyifli oluyor. Örneğin, Sabrederim Oyunu, Balonlarla Baba Penguenin Sabrı Etkinliği gibi...*” (Esra)

Öğrencilerin ebeveynlerle birlikte yapması gereken proje ödevlerine velilerin katılımını nasıl değerlendiriyorsunuz? sorusuna öğretmenlerden büyük bir kısmı bu konuda velilerin gerekli hassasiyeti gösterdiklerini, titiz davrandıklarını ve çocuklarıyla beraber olmaya özen gösterdiklerini söylemiştir.

Bir öğretici velilerin katılımlarını şu cümlelerle dile getirmiştir: “*Veliler, kursta çocuklar hem dini eğitim hem de anaokulu eğitimi aldıkları için gayet mutlu ve ilgililer. Bizim zamanımızda yapamadığımız şeyleri çocukların yapabiliyor olması ve devlet eliyle onlara böyle bir imkân sunulması mükemmel bir şey. Özel okullarda büyük bütçelerle sunulan ilgi ve alakayı, öğretmenler olarak bizler elimizden geldiği kadar yapıyoruz.*” (Fatma)

Öğreticilerin bir kısmı ise katılım noktasında velilerin gevşek davrandıklarını, ilgili olan velilerin sınıfın yarısı kadar olduğunu söylemişlerdir. Bir öğretici

“Çoğunluğu ev hanımı olmalarına rağmen ev işlerine ve misafirlıklere öncelik verdikleri için çocuklarla yeteri kadar ilgilenemediklerini” (Hatice) söylemiştir.

Değerler eğitiminin amaçlarından biri de, çocukta doğuştan getirdiği yetenekleri ortaya çıkararak, onun kişiliğini her yönüyle geliştirerek, onu kötü ahlâktan muhafaza etmek ve iyi ahlâklı olarak yetişmesine katkıda bulunmaktır. Değerler eğitiminde çocukların kendileri ve toplum için fayda sağlayacak temel değerleri psikolojik, bilişsel ve sosyal gelişimleri açısından kazanmalarına destek olmak vardır. Değerler eğitimi kavramının moral-ahlaki, kişilik gelişimi, sosyal ve duyuşsal gelişimle iç içe olduğu görülmektedir.¹⁰³

Bu konuda **“Öğrenciler değerler eğitimi konularındaki etkinlik ve hikâye örneklerine karşı sorular soruyorlar mı ve açıklama istiyorlar mı?”** diye sorduğumuzda aldığımız cevaplar evet olmuştur. Cevaplardan bir tanesi bu konuda öğrencilerin ne kadar istekli olduklarını ortaya koymaktadır: *“Öğrenciler etkinlik ve hikâyeleri çok merak ediyorlar. O ayın değer kavramını öğrettikten sonra yapacağımız etkinliği sabırsızlıkla bekliyorlar. Ve heyecanla yapmaya çalışıyorlar.”* *“Öğrenciler kavramı açıkladıktan sonra konuyla ilgili hikâyeyi okuduktan sonra ilgiyle sorular sorup, kendi yaşamlarından örnekler vermek istiyorlar.”*

“Diyaret İşleri Başkanlığının hazırlamış olduğu materyalleri (Öğretici kitabı, Dini Bilgiler 1-2 etkinlik kitapları) yeterli buluyor musunuz?” diye sorduğumuzda, öğretmenler DİB’in hazırlamış olduğu materyalleri yetersiz bulmuşlar ve ders esnasında ek kaynaklardan faydalandıklarını dile getirmişlerdir. Bir öğretmen bu konu hakkında şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Materyaller bu alanda çalışan kişilerce hazırlanmamış ve kitapların dili çok ağır. Ayet ve hadislerin direkt verildiği vaaz üslubu hâkim. Şiirler çocuksuluktan uzak buna rağmen konu başlıkları güzel seçilmiş.” (Ayşe)

¹⁰³ Yaman, Ertuğrul, *Değerler Eğitimi: Eğitimde Yeni Ufuklar*, Akçağ Basımevi, 2. Baskı, Ankara 2012, s.145.

Bir öğretici *“hazırlanan kitaplardaki görsellerin biraz daha çocukların yaşlarına uygun olması gerektiğini, içeriklerindeki hikâye ve etkinliklerin daha dikkat çekici olması gerektiğini”* söylemiştir.(Sümeyye)

Başka bir öğretici ise kitaplardaki sıralamanın yanlış olduğunu ve düzenlenmesi gerektiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Kitaplardaki sıralamanın yeterli olmadığını düşünüyorum. Allah’ı seviyorum, Peygamberi seviyorum ünitelerinin ilk başta işlenmesi gerekiyor. Çünkü çocuklara ilk önce sevgiyi, saygıyı anlatıyoruz. Ama yaratıcımızı, peygamberimizi tanımadan onları sevip, onlara saygı göstermeyi anlatmaya çalışıyoruz. Bu yüzden bu konuları çok iyi kavrayamadıklarını düşünüyorum.” (Hatice)

DİB’in hazırladığı materyallerin yeterli olduğunu düşünen bir öğretici ise soruya şu şekilde cevap vermiştir:

“Diyanet İşleri Başkanlığının kitaplarını yeterli buluyorum ve bu kitapların dışında başka yayınları kullanmamaya çalışıyorum. Ancak ücretsiz olarak dağıtılan kitaplar yanında ücretli olarak yayınladığı kitapları da kullanıyoruz.” (Nur)

Bir öğretici ise *“DİB’in hazırladığı materyaller son dönemlerde etkinlik ve dini bilgiler kitabı dışındaki diğer yayınlarıyla desteklendiğinde gayet doyurucu bir seviyeye ulaştığını”* söylemiştir. (Rabia)

Sonuç olarak DİB 4-6 Yaş grubu Kur’an Kursu eğitim programının içeriği hakkında hazırlanan materyaller üzerinde durulmalı ve gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Konuların da çocukların içinde bulunduğu yaş grubuna daha uygun ve daha dikkat çekici hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca kitaplarda yer alan ayet ve hadisler çocukların anlayabileceği şekilde açıklanmalıdır. Diyanet tarafından ücretli olarak satışa sunulan kitapların ücretsiz olarak öğreticilere dağıtılması sağlanmalıdır. MEB, TÜBİTAK gibi popüler olan ve çocukların gelişimini destekleyen yayınlar yetkili kişiler tarafından incelenmeli, gerekli görülen yayınlar öğreticilerin ve öğrencilerin yararlanması için tavsiye edilmelidir.

3.2.2. Yardımlaşma Değerine İlişkin Görüşler

Çalışmanın sınırları dâhilinde incelenen 4-6 yaş grubu çocuklara verilen önemli değer kalıplarından biri yardımlaşma değeridir. Sözlükte *yardımlaşmak* birbirlerine karşılıklı yardımda bulunmak anlamına gelmektedir. *Yardımseverlik*, ihtiyaç sahibine, karşılıksız veya kişisel çıkar amacı gütmeyen gönüllü şekilde maddi ya da psikolojik destek sağlama durumu şeklinde ifade etmek mümkündür. Karşılıksız şekilde başkaları için bir şeyler yapmak; elinde bulunan gücü ve imkânları başkaları faydasına kullanmak; bir kimseye sıkıntıyı atlatmasında yardımcı olmak, ona hayattaki güçlükleri aşmasında yardımcı olmak, yükünü onunla paylaşmak, güç durumda kalmış birinin mevcut sıkıntısından kurtulması için istekle, içten, hiçbir sıkıntı hissetmeksizin gidermektir.¹⁰⁴

Çocuklar, yardımlaşma ve paylaşma duyguları ile doğmazlar. Çocuklar 2 yaşına kadar “benmerkezci” duygular içerisindedir. Sevdikleri veya önem verdikleri bir şeyi kimseyle paylaşmak istemezler. Ancak 3 yaşından itibaren akran grubuyla yardımlaşma ve paylaşmaya başlar. Yani 2-6 yaş dönemi yardımlaşma ve paylaşma duygusunu kazandırmada çok büyük öneme sahiptir.¹⁰⁵

Değerler eğitiminde yardımseverlik ve paylaşma değerlerinin kazandırılmasının ayrı bir yeri vardır. Gerek yardımseverlik gerekse paylaşma, toplumda elbirliği ve bağlılığın sonucu olarak ortaya çıkmış birtakım davranışların tamamının eseridir. Yardımseverlik değerini sadece maddiyat olarak düşünmek yanıltıcı olabilir. Bazen söylenebilecek bir sözü ya da yaşanmış olan bir üzüntüyü paylaşmak, muhatabın derdini dinlemek, ona ümit vermek yardımlaşma ve paylaşma duygularının en güzel ifadesidir. Yardım etmek çok vermek değil, gönülden vermek ve gönülden paylaşmaktır.¹⁰⁶

¹⁰⁴ *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, “Yardım ve Yardımseverlik” kelimeleri, www.tdk.gov.tr, Erişim: 25.10.2019.

¹⁰⁵ Yavuzer, Haluk, *Ana-Baba ve Çocuk*, Remzi Kitabevi, 19. Basım, İstanbul 2007, s. 170.

¹⁰⁶ Şahin, *Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri*, s. 57.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 4-6 yaş grubu Kuran Kursları öğretici kitabında yardımlaşma değeri konusunda verilmesi istenen kazanımlar şu şekilde sıralanmıştır.¹⁰⁷

Kazanımlar

1. Yardım gerektiren durumların farkına varır.
2. İhtiyacı olduğunda yardım ister
3. Aile bireyelerine yardım eder.
4. Arkadaşlarına yardım eder.
5. Yardım edilmesi veya istenmesi gereken durumları bilir.
6. Yardımlaşmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.
7. Peygamberimizin yardımsever bir insan olduğunu bilir.
8. Yardımlaşmanın olumlu sonuçlarını fark eder.
9. Yardımlaşma ve paylaşmaya istekli olur.

İslam dininde yardımlaşma ve dayanışmanın ilk ve en etkili örneği Mekke'den Medine'ye hicret ettikleri zaman Hz. Peygamber ve Muhacirlere kucak açıp tüm imkânlarıyla onlara yardım eden Medineli Müslümanlarda görülür. Bu olaydan sonra onlar, “ensar (yardımseverler)” ismiyle anılmışlardır.

Bu konuyla alakalı DİB 4-6 yaş öğretici kitabında bir etkinlik bulunmaktadır. Etkinliğin sonunda Hz. Peygamber'in insanların yardımlaşmalarını istediğini ve birbirlerine sevdiğini söylemesi amaçlanmaktadır. Etkinlik örneği aşağıdadır:

Ensar ve Muhacir Etkinliği¹⁰⁸

İlk olarak öğretici, aşağıdaki ayeti okuyup birkaç cümle ile yardımlaşmanın öneminden ve Allah'ın yardımlaşan insanları çok sevdiğinden bahseder:

“İyilik yarışında önceliği kazanan muhacirler ve nsar ile onlara güzelce uyanlardan Allah razı olmuştur. Onlar da Allah'tan hoşnuturlar.” (Tevbe, 9/100)

¹⁰⁷ Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İzmir 2018, s. 235.

¹⁰⁸ Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1, s. 241.

Bu ayetten sonra öğretici, Ensar ve Muhacir kavramlarını açıklar ve şöyle devam eder: Peygamberimiz Ensar'ın Muhacir kardeşlerine her konuda yardım etmelerini istemişti. Bu kardeşlik sonucunda büyük bir yardımlaşma ortaya çıkmış, herkes kardeşleriyle evlerini, yiyeceklerini ve giyeceklerini paylaşmıştı.

Bu girişten sonra öğretici çocukların yarısını Ensar, yarısını Muhacir olarak belirler. Ensar olanlar sınıfta kendilerine ev olarak yerler belirlerler, belirlenen yerlerde beklerken Muhacir olanlar sınıfa gelir. Ensar olan çocuklar Muhacirleri evlerine götürür ve evlerinde bulunan giyeceklerini yiyeceklerini, oyuncaklarını eşyalarını varmış gibi yaparak onlarla paylaşmalarını, onlara evlerinde odalar ve yatacak yerler göstermelerini ister. Öğretici, çocuklara Allah'ın Ensar ve Muhacirin kardeşliğinden ve yardımlaşmalarından memnun olduğu gibi bizim de yardımlaşmamızdan hoşnut olacağını söyleyerek etkinliğin değerlendirmesini yapar. Bu drama etkinliği ile çocuklarda yardımlaşma duygusu uyandırılmış olur.

İslam dinine göre toplumda yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayan selamlaşma, tokalaşma, ikram etme, hediyeleşme ve zekât, sadaka, gibi ibadetler, toplumdaki bireylerin ihtiyaçlarını karşılama gayesi güden ibadetlerdir. Bu ibadetler toplumdaki sosyal farklılıkları en aza indirmekte, toplumsal denge ve huzurun oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Kitapta yardımlaşma konusuyla alakalı pek çok hikâye ve drama örneği bulunmaktadır. Bunlardan biri şöyledir:

Susayan Köpek Hikayesi¹⁰⁹

Öğretici çocuklara; “Bugün size Peygamber Efendimizin arkadaşlarına anlattığı bir olayı anlatacağım” der ve anlatmaya başlar:

“Bir adam çölde yolculuk yaparken aşırı derece susamış ama su bulamamış. Epey bir yol kat ettikten sonra nihayet bir kuyu bulmuş. Kuyudan su içmek istemiş ama etrafta ne bakraç ne kova ne de suyu çekebileceği başka herhangi bir şey bulabilmiş. Susuzluktan nerdeyse ölmek üzereymiş. Düşünmüş kuyuya inmekten başka çare olmadığını anlamış ve kuyuya inmiş. Kuyuya inerken epey bir zorluk

¹⁰⁹ Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1, s. 243.

çekmiş. Eliyle sudan kana kana içmiş ve yukarı çıkmış. Yukarı çıktığında bir köpek görmüş. Köpeğin dili susuzluktan dışarı sarkmış. O da aynı kendisi gibi çok susamış. Adam köpeğe de su vermek istemiş ama suyu yukarı taşıyabileceği hiçbir şey bulamamış. Sonra aklına ayakkabısı gelmiş. Kuyuya aynı zorlukla inmiş, ayakkabısına su doldurmuş, yukarı doğru tırmanmaya başlamış. Yukarı tırmanırken su dolu ayakkabıyı dişleriyle tutmuş ve o şekilde yukarı çıkmış. Ayakkabıyı köpeğe doğru uzatmış ve suyu içmesini sağlamış. Bu davranış Allah'ın çok hoşuna gitmiş, onun hatalarını bağışlamış. Resûlullah'ın yanındakilerden bazıları, Peygamber Efendimize: “Ey Allah'ın Resûlü! Yani bize hayvanlara yaptığımız iyilikler için de sevap mı var?” diye sormuşlar. Peygamber Efendimiz ise: “Evet! Her canlıya yapılan iyilik için bir sevap vardır.”¹¹⁰ diye buyurmuş.” der.

Öğretici; Allah'ın yarattığı bütün varlıklara insanların merhametle davranarak gerektiğinde yardım etmesini istediğini söyler, çocuklara sorular sorarak değerlendirmesini yapar.

Kitapta yer alan bir drama örneği ise şu şekildedir:

Otobüs Draması¹¹¹

Öğretici, çocuklara yardım etmenin güzel bir davranış olduğundan birkaç cümle ile bahseder. Özellikle ihtiyaç sahiplerine yardım etmenin çok güzel bir davranış olduğunu vurgular.

Önce altı sandalyeyi sınıfın ortasına ikili olacak şekilde arka arkaya sıralar ve altı çocuğu sandalyelere oturtur. Beraber otobüste yolculuk ettiklerini hayal etmelerini söyler. Çocuklar sanki otobüsteler gibi bazen sağa, sola, öne, arkaya yavaşça sallanırlar. Sonra şoför rolünde olan öğretici arabayı durdurarak yolcuları alır. Bu arada öne doğru eğilerek yaşlı taklidi yapan bir çocuk biner. Çocuk yürümekte zorlanır gibi yapar. Onun zorla yürüdüğünü gören birinci çocuk ona yer verir. Böylece birinci çocuk ayakta durur. Yaşlı taklidi yapan çocuk ise oturur.

Öğretici bu şekilde yoldan sırasıyla kucağında bebeği olan bir kadın taklidi yapan bir çocukla, engelli taklidi yapan bir çocuğu otobüse alır. İkinci ve üçüncü

¹¹⁰ Buhârî, Şirb, 9.

¹¹¹ *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1*, s. 244.

çocuklar da yerlerini bu bebekli kadına ve engelli çocuğa verirler. Daha sonra otobüse işten dönen bir amca ve teyze binerler, oturan çocuklar büyüklerine yer vererek saygılı davranırlar.

Oyun sonunda 5 çocuk ayakta 1 çocuk oturur durumdadır. Bu durumda bir müddet otobüste gidiyor gibi çocuklar bazen sallanırlar. Bazen de öne ve geriye giderler. Sonunda otobüs park eder.

Çocuklara teşekkür ederek drama bitirilir. Öğretici dramamın sonunda ihtiyacı olan insanlara her zaman yardım etmemiz gerektiğini vurgular.

Ayrıca konuyla alakalı Mescid-i Nebevi'yi Boyama Etkinliği, Sahabenin İkrâmı, Göçmen Kuşlar, Kâinattaki Yardımlaşma, Kuş Sarayları Hikâyesi, Sadaka, Filli Kazağı Paylaşmak isimli hikâye metinleri bulunmaktadır.

Öğreticilere yöneltilen *Yardımlaşma ve paylaşma değerleri konusunda etkinliklerin işlenişinde hangi yöntem ve tekniklerden yararlanmaktasınız?* sorusuna verilen cevaplar oldukça memnun edici mahiyettedir. Konunun işlenişini öğrenciler ve öğretmenler zaviyesinden oldukça verimli görünmektedir.

Bir öğretici konunun işlenişini şu şekilde özetlemiştir: *“Kitaptaki hikâyeye ve etkinliklerden yararlanıyorum. İki hafta yardımlaşma konusu işleniyor. İki hafta boyunca her gün mutlaka yardımlaşma konusuna değiniyoruz. Çocukları sıkmadan onların düzeyine uygun bir şekilde program devam ediyor. Bu konudaki hikâyeler ve örnekler de yeterli. Gerekli durumlarda ekleme yapabiliyorum. Dini Bilgiler (1-2) kitaplarının da ana hatlarıyla iyi bir yol gösterici olduğunu düşünüyorum. Etkinlik ve oyunlarda bizzat görev alıyorum.”* (Esra)

Bir diğer öğretici: *“Kalemleri paylaşarak boyama yaptırıyorum. Oyuncaklarla oynarken önce paylaştırdım, bir süre sonra birbirleriyle değiştirmelerini sağlayarak oynattım. Ayrıca yardımlaşma konusunda her öğrenciye evde velisi ile birlikte sadaka kumbarası yaptırıldı.”* şeklinde görüşlerini paylaşmıştır. (Hatice)

Başka bir öğretici ise bu konuda yapmış olduğu etkinliklere şu örneği vermiştir: *“Sınıfça bir kumbara yapıp ihtiyaç sahibi bir çocuğa kıyafet veya oyuncak alıyoruz. Beraber çorba- tavuk pişirip yaşlılara götürdüğümüz yıllar da olmuştu. Her yıl yeni bir faaliyet bulmaya çalışıyoruz.”* (Ayşe)

Konunun çocuklar için çok önemli olduğunu, bu yüzden bu konu üzerinde fazlasıyla durmaya çalıştıklarını dile getiren bir diğer öğretici, çocukların iyice kavraması için yaptığı faaliyetlere aşağıdaki örnekleri vermiştir: *“Yardımlaşma konusunda sadaka kumbarası yaptık. Ayrıca her hafta Cuma gününü sadaka günü olarak belirledik. Her Cuma öğrenciler 10’ar kuruş getirmektedir. Böylece yardımlaşma alışkanlığı kazandırılmaya çalışılmaktadır. Paylaşma konusunda ise oyuncak günü yapıyoruz. Haftada bir gün öğrenciler evden birer oyuncak getirmekte ve getirdikleri bu oyuncakları arkadaşları ile paylaşmaktadır. Ayrıca her gün bir öğrencinin velisi beslenme getiriyor. Beslenmeyi getiren öğrenciyle birlikte getirilen yiyecekler arkadaşlarına dağıtılıyor. Böylece başkalarına ikram etme alışkanlığını kazanmış oluyorlar. Gözlemlerime göre beslenme getiren öğrenci beslenme getirdiği gün aşırı mutlu ve heyecanlı oluyor. Bu durum beni çok mutlu ediyor.”* (Fatma)

Bir başka öğretici ise yukarıdaki faaliyetlere ek olarak *“özellikle Ramazan ayı geldiğinde her öğrencinin evden kuru bakliyat, yağ, un, salça gibi yiyeceklerden bir tanesini getirdiklerini, bu yiyecekler için süslü bir koli yapıp yiyecekleri birlikte içine yerleştirdiklerini ve kursun bulunduğu mahalledeki ihtiyaç sahibi bir kimseye götürdüklerini”* (Nur) söylemiştir.

Yardımlaşma konusunda öğreticilerin özverili bir tutum sergiledikleri ve öğrencilerin konuyu en güzel şekilde kavraması için çeşitli faaliyetler yaptıkları görülmektedir. Ayrıca bütün öğreticilerin oyun ve dramaların uygulanmasında bizzat görev aldığı anlaşılmaktadır. Öğreticilerin yararlandıkları kaynaklar, genellikle internet üzerindeki *Instagram* ve *Pinterest* isimli uygulamalar ile başta Diyanet İşleri Başkanlığının sitesi olmak üzere okul öncesi etkinlik siteleri olmaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte bu yaş grubu çocuklar da internet ve teknolojiyle erken yaşta tanıştığı için, yararlanılan materyallerin de çağın gereklerine uygun olması önemlidir.

Bununla birlikte öğreticiler yardımlaşma ve paylaşma konusunda kitapta yer alan hikâye ve dramaların yeterli olmadığını, daha dikkat çekici örnekler ve hikâyeler olması gerektiği hususunda hemfikirdirler.

İslâm literatüründe yardım kavramını karşılayan ifadelerden biri de *infaktır*. İnfak sözlükte; nafaka ile fakirleri geçindirme, nafakalandırma anlamlarına gelir.¹¹²

¹¹² Türk Dil Kurumu www.tdk.gov.tr adresinden 26. 12. 2019 tarihinde erişilmiştir.

Allah Teâlâ birçok ayette infakta bulunmayı emir ve teşvik etmiştir.¹¹³ Mesela bir ayette “...Size kıyamet günü gelmeden önce, size verdiğimiz rızıktan hayır yolunda harcayın.” Buyrulmaktadır (Bakara 2/254). Yardımlaşma Kur’an-ı Kerim’de en çok vurgu yapılan değerlerden biridir. Yüce Allah hayır ve yardım konusunda müminleri teşvik etmiş ve hayır peşinde koşan müminleri müjdelemiştir. Yardımlaşma değerinin vurgulandığı toplam ayet sayısı 101’dir.¹¹⁴

Dinimizde ve toplumumuzda çok büyük öneme sahip olan yardımseverlik çocuklar tarafından da Allah’ın sevdiği davranış olarak gösterilmektedir. Öğreticiler, öğrencilerinin yardımlaşma konusunu işlerken verdiği cevaplardan bazılarını örnekler vermiştir:

Örneğin bir öğretici bu konuda bir öğrencisinin heyecanla şu cevabı verdiğini söylemiştir: “*Teyzeler karşıdan karşıya geçerken ellerinden tutarsak, ellerindeki poşetleri alırsak Allah’ın en sevdiği şeyi yapmış oluruz.* (Elif Su)

Başka bir öğrencisinin ise “*Eğer hayvanlara süt veririm Allah beni çok sever.*” (Ayhan) dediğini, diğer bir öğrencisinin ise:

“*Bana olmayan kıyafetlerimi, kıyafeti olmayan çocuklara vermem iyi bir şeydir.*” (Ayşe) cevabını verdiğini söylemiştir.

Hız. Peygamber kişinin her durum ve şartta yapabileceği yardımlaşma ve bir iyiliğin olduğunu hatırlatmıştır. O, şaşırnlara yol göstermenin ve yardıma muhtaç olanlara yardım etmenin yol haklarından biri olduğunu söylemiştir.¹¹⁵ Hız. Peygamber “*Hayra vesile olan, hayrı yapan gibidir.*” buyurarak hayra vesile olanları müjdelemiştir.¹¹⁶ O, her konuda aile ve akrabaya yardımı emrederken, zulüm ve haksızlıkta onlarla yardımlaşmanın yanlış olduğunu belirtmiştir.¹¹⁷

Bu konuda “**Öğrenciler, Peygamberimizin yardımsever bir insan olduğunu biliyor ve gösteriyor mu?**” sorusuna öğretmenlerden aldığımız cevaplardan bazıları şöyledir:

¹¹³ Bakara, 2/ 31, 195, 254, 267.

¹¹⁴ Emiroğlu, Süleyman, *Asr-ı Saâdet’te Değerler Eğitimi*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa 2019, S. 60.

¹¹⁵ Ebû Dâvud, “Edeb”, 116.

¹¹⁶ Ebû Dâvud, “Edeb”, 114-115.

¹¹⁷ Ebû Dâvud, “Edeb”, 111-112.

Bir öğrencim bu konuda “*Peygamberimiz düşene yardım edermiş. O çok iyi kalpli biriymiş*” (Sıraç) cevabını vermiştir. Bir başka öğrencim ise “*Peygamberimiz sevdiği kişilere yardım edermiş*” (Yusuf) demiştir. Diğer bir öğrencimin verdiği cevap, değerler eğitimi konusunda yapılan etkinliklerin ne kadar önemli ve faydalı olduğunu gözler önüne sermiştir: Söz konusu öğrencim: “*Hazırladığımız kumbaraları peygamberimiz görseydi çok sevinirdi değil mi öğretmenim?*” (Zeynep) demiştir. Bir başka öğrencim ise “*Oruç tuttuğumuz zaman aç olanların halini anlıyoruz. O yüzden aç olanlara yardım etmeliyiz. Peygamberimiz öyle yaparmış öğretmenim*” (Musa) cevabını vermiştir. (Nuray)

Sosyal bir varlık olan insan, diğer insanlarla iç içe olmak, tanışmak, konuşmak, anlaşmak, ihtiyaç sahiplerine gücü nispetinde yardımda bulunmak, dayanışma yapmak mecburiyetindedir. Sahip olunan nimetlerden diğer insanların da faydalanmasını sağlamak, kendimizi düşündüğümüz gibi başkalarını da düşünmek, insan olmanın şartı ve şerefidir. Bu sebeple yardımlaşma ve dayanışma duygusu insanlığın yapısında var olan yüce ve asil bir duygudur.¹¹⁸

Öğrenciler, aile, arkadaş ve ihtiyaç sahiplerine karşı yardımlaşma ve paylaşmaya istekli hale geldi mi? sorusuna cevaben öğreticiler aşağıdaki örnekleri vermiştir:

Bir öğrenci bu konuda “*Fakirlerin babası onlara oyuncak alamadığı için, ben de oyuncaklarımı onlarla paylaşıyorum. Onlar da çok mutlu oluyorlar. Çünkü paylaşmak güzeldir.*” (Melike) demiştir.

Başka bir öğrenci “*Kardeşimle oyuncaklarımı ve boya kalemleri paylaşıyorum. Bana küçük gelen kıyafetlerimi de artık kardeşim giyiyor.*” (Havvanaz) demiştir.

Bir öğrenci ise bu konuyu işlerken şöyle demiştir: “*Etkinlik yaparken Rana hep benim yapıştırıcıyı kullanıyor. Çünkü onunki kurumuş. O da benimle pastel boyalarımı paylaşıyor. Onun pastel boyalarındaki renkler daha fazla.*” (Güllara)

¹¹⁸ Ateş, İbrahim, “Dayanışma Deyince Akla Gelen Düşünce”, *Sosyal Dengenin Sağlanmasında Yardımlaşma ve Dayanışmanın Yeri*, Derleyen: İbrahim Ateş, Ankara: Yoksullara Yardım Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, 1996, s. 23-24.

Başka bir öğrenci “*Oyuncak günlerini çok seviyorum. Herkes evinden en sevdiği oyuncakını getiriyor. Herkes oyuncakını arkadaşlarla paylaşıyor. Ben de en güzel oyuncaklarımı getiriyorum. Ve hep paylaşıyorum.*” (Zeynep) demiştir.

Öğrencilerin ve öğretmenlerin verdiği cevaplar neticesinde, yardımlaşma ve paylaşma değerinin öğretmenler tarafından büyük bir emek ve uğraşla anlatıldığı, öğrencilerin daha iyi kavrayabilmesi noktasında öğretmenlerin gerekli çabayı gösterdikleri, bu değerın çocuklar ve toplum açısından ne kadar önemli olduğunun farkında olup, gerekli özeni gösterdikleri söylenebilir. Aynı şekilde öğrencilerin de dikkat ve heyecanla bu değerle ilgili yapılan etkinlik ve uygulamalara, anlatılan hikayelere hevesli ve istekli oldukları sonucunu çıkarmak mümkündür.

3.2.3. Sabır Değerine İlişkin Görüşler

Sabır kelimesi sözlükte “*üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme*” olarak tanımlanmıştır.¹¹⁹ Ayrıca sabır kelimesi genel olarak *acıya, üzüntüye ve sıkıntıya katlanma; zorluk, güçlük ve musibetlere dayanma; haksızlıklar karşısında nefsi tepkilerden alıkoyma; elde edilemeyen şeyler için kendini zapt etme, tahammül; olabilecek şeyleri telâşa kapılmadan bekleme; devam etme, mücadele içerisinde olma, sebat gösterme, nefesine hâkim olma*¹²⁰ gibi anlamları da ifade etmektedir.

Sabır, zorluk ve sıkıntı içinde bulunan kişinin, öfke duygusunu kontrol ederek, sakinlikle içinde bulunduğu durumu idare edebilme yeteneğidir. Aynı zamanda kişinin güçlü ve dirençli olması, olayların sonunu beklemesi, telaş ve acele etmemesi anlamlarına gelmektedir. Sabır kişinin doğuştan getirdiği bir beceri olmayıp yaşanan deneyimler sonucu zaman içinde öğrenilmektedir.¹²¹

MEB ise *Hayat Bilgisi* ders kitabında sabrı “*çocukların oyun esnasında uygun davranışlar sergileme, etkili dinleme, uygun zamanı bekleme, hata yapmanın doğal*

¹¹⁹ *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, “Sabır kelimesi, www.tdk.gov.tr, Erişim:25.10.2019.

¹²⁰ Doğan, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yayınları, Ankara 2001, s. 1121.

¹²¹ Hökelekli, Hayati, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle Değerler Eğitimi*, Dem yayınları, İstanbul 2013, s. 28.

*olduğunu kabul etme, duygularını kontrol etme, eğlenmek için isteklerini erteleme ve amaç belirleme” şeklinde tanımlamıştır.*¹²²

Sabır, insanlarda var olması gereken en önemli değerlerdendir. Bu değer in erken yaşlarda oluşmaya başlaması gerekir. İsteklerine, istediği zamanda ulaşabilen çocuk hayatının ilerleyen dönemlerinde zorluk çekmekte ve sahip olduklarının değerini bilmemektedir.¹²³

Sabır eğitimi verilmeyen çocuklar benmerkezci olma eğilimindedir. Sürekli başkalarından beklenti içinde olurlar, acelecidirler ve beklemeyi sevmezler. Ayrıca yeni ortamlara adapte olmakta zorlanırlar. Bu yüzden eğitime beklemeyi öğretmek başlanmalıdır. Sabır eğitimi başarıyla gerçekleşen çocuklar ise yetişkinliklerinde sosyal alanda ve insan ilişkilerinde diğerlerine nazaran daha başarılıdırlar. Bu eğitim ebeveynlerin sabırlı davranışları aracılığıyla örnek teşkil etmeleri ile başlar. Çünkü bilindiği gibi çocuklar söylenenlerden ziyade davranışları örnek alırlar. Doğru rol modeller olarak aceleci davranmadan sabırla hareket edilmelidir.¹²⁴

DİB 4-6 yaş grubu Kuran Kursları öğretici kitabında yardımlaşma değeri konusunda verilmesi istenen kazanımlar aşağıda listelenmiştir:¹²⁵

Kazanımlar:

1. İsteklerini ertelemesini bilir.
2. Gerektiğinde sırasını bekler.
3. Allah'ın sabırlı davranmayı sevdiğini bilir.
4. Peygamberimizin sabırlı bir insan olduğunu bilir.
5. Sabırlı olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.
6. Sabırlı olmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.

¹²² *İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, MEB Yayınları, Ankara 2005, s. 44.

¹²³ Tuzcuoğlu, Necla, *Bir Aile Olmak: Anne Baba Olmanın Altın Kuralları*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2003, s. 106.

¹²⁴ Yiğit, Şerife Zehra, “Çocuklarda Sabır ve Şükür Eğitimi”, *Kadın ve Aile Dergisi*, sayı: 78, 2019, s.37.

¹²⁵ *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1*, s. 260.

7. Sabırlı olmayı gerektiren durumlara örnekler verir.

Sabır dinimizde de önem verilen konulardandır. Sabır deyince akla Hz. Eyyüp Peygamber gelmektedir. Bu konuyla alakalı DİB 4-6 yaş öğretici kitabında bir hikâye bulunmaktadır. Etkinlik örneği aşağıdadır:

Hz. Eyyüp'ün Sabrı¹²⁶

“Kur'an-ı Kerim'de kendisinden bahsedilen Hz. Eyyüp insanlarla iyi geçinen çok iyi kalpli ve yardımsever bir peygambermiş. Günlerden bir gün Eyyüp Peygamber hastalanmış. O kadar çok hastaymış ki elini kaldırıp yemek yiyecek hali bile yokmuş. Hastalığı gün geçtikçe daha da artıyormuş. O ise iyileşmek için hekimlerin söylediği her şeyi yapmış. Günler böylece devam ederken Eyyüp Peygamber sabredip Rabbine duaya devam etmiş. “*Ya Rabbi ben hastalandım. Sen merhamet edenlerin en merhametlisisin.*” (Enbiya, 21/83) diye dua ediyormuş. Allah, devamlı sabreden Eyyüp Peygamber'in duasını kabul edip onun hastalığını iyileştirmiş.”

Öğretici, Hz. Eyyüp'ün sabrını anlattıktan sonra çocuklara; “Evet çocuklar, Eyyüp Peygamber gibi diğer peygamberlerimiz de zor durumlarda sabretmişlerdir. Bu sabırlarının sonucunda Allah onları çok sevmiştir. Peygamberler de tüm insanlara sabırlı olmalarını tavsiye etmişlerdir. Çünkü Allah sabredenleri çok sever

Son olarak öğretici, çocuklara sorular sorarak, etkinliğin değerlendirmesini yapar.

Kitapta Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sabrı ile alakalı da bir hikâye bulunmaktadır. Ayrıca sabır konusunda pamuk ile tohum çimlendirme ve sabırla tohumun büyümesini bekleme etkinliğinin yanında aşağıda yer verilen turşu kurma etkinliği de bulunmaktadır. Bu etkinlik şöyledir:

Turşu Kurma Etkinliği¹²⁷

Öğretici, bir gün önceden çocuklara turşu kurmak için gerekli malzemeleri anlatır ve her birinden turşu için gerekli bir malzeme getirmesini ister. Ders

¹²⁶ Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1, s. 282.

¹²⁷ Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1, s. 279.

başladığında öğretici, çocukların getirdikleri malzemeleri bir leğen içerisine doldurarak, çocukların hep birlikte yıkamalarını sağlar.

Yıkanan malzemeleri çocuklar hep beraber “Bismillah” diyerek, küçük bir bidona doldururlar. Tuzunu ve suyunu da koyup bidonun kapağını kapatırlar. Görülebilecek bir yere (masanın üzeri, camın önü) turşu bidonunu koyarlar.

Öğretici, çocuklara: “Evet çocuklar! Kendi ellerinizle yaptığımız bu turşumuzdan yemek için sabırsızlanıyor musunuz?” der.

Evet, evet diye bağırın çocuklara; “Eğer bu yaptığımız turşumuzu yemek istiyorsak, turşu lezzetli bir hale gelene kadar sabırla beklemeliyiz.” der.

Çocuklar bir hafta boyunca gelip gidip turşuya bakarlar. Öğretici ise turşunun olması için zaman gerektiğini, onlardan sabırla beklemelerini ister.

Öğretici ara sıra, turşunun olup olmadığını kontrol eder. Olduğunu anladığı zaman bir derste turşuyu açar, sabırla beklemenin ödülü olarak onlara tattırır ve “Çocuklar biliyor musunuz? ‘Allah sabredenleri sever.’” der. Sabrın sonucunun güzel olduğunu anlatır.

Öğretici, çocuklara sorular sorar ve etkinliğin değerlendirmesini yapar.

Sabır konusunda kitapta yer alan dramalara ise “*Sabır Draması*” örneği verilebilir:

***Sabır Draması*¹²⁸**

Öğretici, çocuklara bugün kendileriyle bir drama yapacaklarını, oyunda bir anne, iki çocuk, iki de yaşlı rolünün bulunduğunu söyler ve çocuklardan bu rolleri canlandırmak isteyenleri seçer. Öğretici daha önceden getirdiği eşyalardan namaz örtüsünü yaşlı olan nine rolündeki çocuğa, takkeyi ve tespihi dedeye verir, mutfak önlüğünü ise kendisi alır. Role girecek olan çocuklara, drama içerisindeki rollerinin gereklerini, neler konuşacaklarını anlatır ve çocuklardan rollerini mış gibi yaparak canlandırmalarını ister. Dramayı başlatır.

¹²⁸ Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1, s. 283.

Çocuk rolünde olan iki kişi, anne rolündeki öğreticiye “Bugün hava ne kadar güzel annecim, bizi parka götürebilir misin?” diye sorarlar.

Anne; “Çocuklar doğru söylüyorsunuz hava çok güzel sizi parka götürmeyi çok isterdim ama yapmam gereken sorumluluklarım var. Dedeniz ile ninenizin istedikleri yemekleri pişirmeyi, ütü yapmayı ve çamaşırları asmayı düşünüyorum. Üstelik evi de toparlamalıyım.” der.

Çocuklar; “Anneciğim ne olur evin toparlanmasına, çamaşırları asmaya biz de yardım ederiz. Bizi parka götürmeni istiyoruz.” derler.

Anneleri; “Peki, eğer siz de yardım ederseniz ve beni sabırla beklerseniz, işim bitince sizi parka götüreceğime söz veriyorum.” der. Çocuklar sabırla bekleyeceklerini söylerler. Annelerine yardım ederler ve sabırla annelerinin işlerini bitirmesini beklemeye başlarlar.

Anneleri işini bitirince çocuklara; “Aferin çocuklar verdiğiniz sözde durdunuz. Hem bana yardım ettiniz, hem de beni gitme konusunda sıkıştırmadan, sabırla beklediniz. Artık parka gitme ödülünü kazandınız. Haydi, şimdi hazırlanın bakalım, parka gidiyoruz.” der ve onları parka götürür.

Öğretici, canlandırma bittikten sonra sabrın insan hayatında ne kadar önemli olduğunu sabırlı davranan insanların sonunda istedikleri amaca ulaştıklarını anlatır.

Öğretici, çocuklara sorular sorar ve etkinliğin değerlendirmesini yapar.

Ayrıca kitapta Penguen’in Sabrı Hikâyesi, Şeftali Ağacı Hikâyesi, Sabır Çiçeği Hikâyesi, Abdullah’ın Sabrı Hikâyesi, Pantomim ile Sabır, Şeker Kolyesi Oyunu, Sabrın Sonu Selamet Şiiri, Çimlenen Tohumlar Etkinliği bulunmaktadır.

Sabır değeri konusunda öğrencilere yöneltilen ***Sabır Değeri konusunda etkinliklerin işlenişinde hangi yöntem ve tekniklerden yararlanmaktasınız?*** sorusuna verilen cevaplar, kavramın işlenişindeki faaliyetlerin çok yeterli olmadığını göstermektedir.

Bir öğretici bu konuda şu bitki yetiştirme örneğini vermiştir: “*Sabır konusunda pamukla fasulye ekme etkinliğini yapıyorum. Her öğrencinin kendi ektiği fasulye*

kabına ismini yazıyoruz. Sınıfımızın güneş alan bir köşesine isimlerini yazarak koyuyoruz. Ve sabırla onları sulayarak büyüüp filizlenmelerini bekliyoruz.” (Hatice)

Başka bir öğretici ise hikâyelerle konuyu desteklediğini söylemiştir: *“Film ve hikâyelerle sabır konusunu anlatmaya çalışıyorum, yaptığımız dramalarla konuyu pekiştiriyorum.”* (Nur)

Bir öğretici ise etkinliklerin yeterli olduğunu söylemekte ve yararlandığı teknikleri şu şekilde ifade etmektedir: *“Sabır konusunda günlük hayatta hangi durumlarda sabredilmesi gerektiğine değiniyorum. Empati yapmasını sağlamaya çalışıyorum. Etkinlik Kitabı öğrenci düzeyine uygun, hikâyeler ve örnekler başarılı. Ayrıca oyun ve etkinliklerde bizzat görev alıyorum. Aynı zamanda DİB yayınlarının Tahin ve Pekmez kitabını kullanıyorum. Bu eğitim seti de gayet güzel ve konuları destekleyici.”* (Fatma) demiştir.

Sabır konusu 4-6 yaş grubu açısından açıklanması ve uygulanması zor kavramlardandır. Çocuklar genellikle sabırsızdır ve istekleri anında yerine getirilsin isterler. Her isteği gerçekleştirilmiş çocuklar istediklerini elde edemediklerinde ağlama krizi ve öfke nöbetleri geçirebilirler. Ebeveynler buna maruz kalmamak için çocuklarının her istediğini yaparak bir kısır döngü oluştururlar. Burada ebeveyn, çocuğa “Ağlayıp bağırdığında istediğini alabilirsin” mesajını vermiş olur. Oysa bu tip sorunları yaşamamak için çocuğun yaşına uygun olarak isteklerini 5-10 dakikadan 1-2 saate kadar ertelemeleri öğretilbilir. Çünkü sabrın temeli beklemektir. Örneğin çocuklar yemekten önce bir şey atıştırmayı talep ettiğinde beklerse istediği şeyden daha çok yiyebileceğini söyleyerek sabretmeye teşvik edilebilir. Böylelikle zaman içinde anlık isteklerini erteleyebilme yetisi kazanabilirler. Zaman kavramının kullanılması sabrın öğretilmesi açısından faydalı bir yöntemdir. 4-6 yaş çocukları henüz saati idrak edemese de akrep ve yelkovan kullanılarak bir zaman mefhumu oluşturulabilir. “Uzun çubuk buraya geldiğinde çikolatamı yiyebileceksin. Haydi, takip et ve bana haber ver” şeklinde bir açıklama çocuğu motive ederek sabırlı olmaya teşvik edecektir.¹²⁹

¹²⁹ Yiğit, “Çocuklarda Sabır ve Şükür Eğitimi”, s.38.

Sabır konusuna 1960'ta çocuklarda sabır üzerinde araştırma yapan Walter Mischel'in geliştirdiği lokum testi/ marshmallow testini örnek verebiliriz. 4-6 yaş çocuğu masaya oturtulur. Tabacağına bir tane lokum konulur. “10dk işim var istersen lokumu yiyebilirsin ama yemeyip beni beklersen 1 tane daha lokum kazanacaksın, böylece 2 lokum yiyebilirsin” deyip odadan çıkılır. Araştırmaya katılan çocuklardan bir kısmı lokumu hemen yerken, bir kısmı bekleyip ikinci lokumu da hak eder. Bu test uygulanan çocukların 15 sene sonraki akademik başarı durumlarına bakılıyor. Ve testi geçen, zevklerini erteleyen çocukların daha başarılı olduğu görülüyor.¹³⁰ Bu teste benzer nitelikte öğretici kitabında *Şeker Kolyesi Oyunu* isimli bir etkinlik bulunmaktadır.¹³¹

İnsan hayatı her zaman huzur ve mutluluk içerisinde geçmez. Hayat bireyin karşısına arzuladığı gibi bir hayat tarzı çıkarmayabilir. Problemlerle dolu bir hayatla karşılaşabilme ihtimâli olan birey, bütün bunlara ancak sabırla karşı koyabilir. Eğer insan dayanıp mücadele ederse, sonunda büyük mükâfatlara erişir. Zira Kur'an'da: “Yoksa Allah (c.c.) sizden cihad edenleri (sınayıp) ayırt etmeden ve yine sabredenleri (sınayıp) ayırt etmeden cennete gireceğinizi mi sandınız?” (Âl-i İmran: 3/142) buyrulmaktadır. Rahmete erişmek için önce zahmete katlanmak (sabretmek), Allah'ın (c.c.) rızasını kazanma vasıtası ve hayatın temel prensiplerindedir.¹³²

Bu konuda sorduğumuz “**Öğrenciler, sabırlı olmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına vardı mı?**” sorusuna öğretmenler aşağıdaki örnekleri vermiştir:

Bir öğrencim: “*Sabırlı olursam Allah beni cennete kavuşturur.*” (İbrahim) demiştir. Bir öğrencinin bu konuda söylediği sözler, eskiden büyükler tarafından çocuklara söylenen ve çocuklarda ‘yakan, cezalandıran bir yaratıcı’ tasavvuru oluşmasına sebep olan ‘Allah yakar, Allah taş yapar’ gibi olumsuz sözlerin yerine, yarattıklarını seven ve onların iyiliğini isteyen bir Allah tasavvuru oluştuğunu

¹³⁰ <https://www.cocukgelisimmerkezi.com/> Erişim: 27.12.2019.

¹³¹ *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1*, s. 288.

¹³² Yılmaz, Süleyman, *Kur'an-ı Kerim'de Sabır ve Dua Mefhumlarına Genel Bir Bakış*, YüksekLisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2019, s.23.

göstermektedir: *“Bizi Allah yaratmıştır. O bizi yarattığı için bizi çok sever. Bizim başımıza bir şey geldiğinde bize yardım eder.”* (Rana) (Zeynep)

Hız. Peygamber (s.a.v.), müşriklerin baskı ve işkenceleri karşısında yılmamış, mücadeleyi asla bırakmamıştır. Mekkelilerin uyguladığı boykot gibi ağır bir durum karşısında dahi, kendisine tabi olan Müslümanlarla birlikte sağlam bir duruş sergilemiş, sonunda zafere ulaşarak direnişin gücünü göstermiştir. Bu direniş, şüphesiz sabırla gerçekleştirilmiş ve örnek alınması gereken bir vaka olarak tarihte yerini almıştır.¹³³

Buradan hareketle öğrencilere sabır kavramıyla ilgili sorduğumuz **“Öğrenciler, Peygamberimizin sabırlı bir insan olduğunu biliyor mu? Gerektiğinde örnek davranışlar sergiliyor mu?”** sorusuna öğrenciler, bazı öğrencilerin sabrı bildiğini ancak davranışlarına yansıtamadığını söylemişlerdir.

Örneğin bir öğrenci: *“Peygamberimiz çok sabırlıydı. Çünkü O, oruca sabretmişti.”* (Halil) demiştir.

Sabrın doğru bir değer olduğunu kavrayan bir öğrenci ise *“Sabrın zor ama güzel bir duygu”* (Mikail) olduğunu dile getirmiştir.

Bir öğrencinin ise örnek olarak anlatılan hikâyelerden yola çıkarak: *“Peygamberimiz kendisine yapılan kötülöklere hep sabretmiştir.”* (Havvanaz) dediğini söylemiştir.

Başka bir öğrenci bu konuda öğretmeni tarafından öğretilen çocuk ilahisinden esinlenerek: *“O çok zorluklar çekmiş. İnsanlara Allah’ı tanıtmak için ve cennete götürmek için çalışmış.”* (Abdi) demiştir.

Bir öğrenci kitapta geçen Sabırlı Peygamberim hikâyesini hatırlatarak şunları söylemiştir: *“Peygamberimiz ve arkadaşları kendisine yapılan eziyetlere karşı çok sabırlıydı.”* (Zeynep) demiştir. (Rabia)

¹³³ Yılmaz, Süleyman, *Kur’an-ı Kerim’de Sabır Ve Dua Mefhumlarına Genel Bir Bakış*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2019, s.22.

Sabır konusunda son olarak öğrencilere yöneltilen “**Öğrenciler, sabırlı olmayı gerektiren durumlara örnek verebilir mi?**” sorusuna öğrenciler aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

Öğrencilerimden biri, “*Annem okuldan ablamı almaya gittiğinde sabrediyorum.*” (Halil) demiş, diğeri ise “*Kalem kutularımızı dolaptan alırken sabrediyorum ve sıramı bekliyorum.*” (İbrahim) diye bir cümle kurmuştur. (Fatma)

Diğer öğrencilerin öğrencilerinden yaptıkları alıntılar ise şu şekildedir:

“*Beslenme yaparken diğer arkadaşlarımın beslenmelerini çıkarmalarını bekliyorum, dua etmeden ve besleme çekmeden beslenmeye başlamıyorum.*” (Musa)

“*Kaydırağın kaymak için sıraya giriyoruz ve ben sıramın gelmesini bekliyorum.*” (Elif Su)

“*Çok açsam sabredemem ki*” (Mikail)

“*Bazen okuldayken annemi çok özliyorum. Ama ağlamadan gitme saatimizin gelmesini bekliyorum.*” (Zülal)

“*Markete gittiğimiz zaman canım oradaki sürpriz oyuncaklı çikolatalardan çekiyor. Ama annem her zaman her zaman alamayacağını söylüyor. Ben de sabrediyorum*” (Eymen)

“*Bazen babamdan yeni lol bebeklerden almasını istiyorum. O da paramız olunca alacam diyor. Ben de sabrediyorum. Babamın parasının olmasını bekliyorum.*” (Emine)

“*Ben artık oruca sabredebilirim.*” (Zeynep)

“*İstanbul’daki abimi çok özliyorum. Ama o yanıma gelemiyor. Onun gelmesi için sabrediyorum ve dua ediyorum.*” (Erva)

“*Pamuğa fasulye ektiğimizde onun büyümesi için onu güneşe koydum, suladım ve sabrettim. Sonra fasulyem büyüdü.*” (Eymen)

Sonuç olarak çocuklara sabır kavramını küçük yaştan itibaren adım adım öğretilmesinin onları hayata hazırlama noktasında büyük bir kazanç sağlayacağı

söylenebilir. Sabırlı olmayı öğrenmeyen insanlar, hayatın akışında karşısına çıkan sorunlar karşısında kendilerini çaresiz hissederler. Çünkü kendi içlerinde sürekli bir çatışma yaşarlar, bundan dolayı bekleyemezler ve önemli olan detayları kaçırlar, bir an önce sonuca ulaşıp çatışmadan kurtulmak isterler. Ayrıca irade güçlerini kullanamadıkları için de kolay vazgeçerler ve dış etkilere karşı koyamayarak savrulurlar. Sabretmeyi bilen insanlar ise hayatın akışında zorluklarla karşılaştıklarında sakin ve temkinli bir şekilde adım atmaya tercih ederler. Onlar, her durumda doğru zamanı beklerler ve yapacakları işleri detaylı bir şekilde akıl süzgecinden geçirerek doğru kararlar almaya çalışırlar. Sabır, karşılaşılan her türlü güçlüğe rağmen insanın hayatı boyunca huzurlu olmasına katkı sağlayan en büyük değerlerden biridir.

Sabır değeri çocuklar tarafından anlaşılması güç olan ve uygulamada zorlanılan bir değerdir. Bu yüzden bu kavram anlatılırken üzerinde daha çok durulmalı, çocukların ileride sabırlı bir birey olmaları için gerekli çaba hem veliler hem öğretmenler tarafından gösterilmelidir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Değerler, kişiler arası etkileşimden, ailede ve diğer toplumsal etkilerden denenerek ve gözlemlenerek öğrenilir. Bu yüzden değerlerin açık bir şekilde en iyi şekilde öğretilmesi gerekir. Bu gereklilik okullarda, sınıf ortamında değerler eğitiminin yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an kurslarına katılmada yaş sınırlamasının kaldırılmasıyla birlikte okul öncesi döneme yönelik din eğitimi hizmeti sunmak amacıyla "Kur'an Kursları 4-6 Yaş Grubu Öğretim Programını" hazırlayarak 2013-2014 eğitim öğretim yılında pilot illerde, 2014-2015 yılından itibaren de ülkenin tamamında uygulamaya koymuştur.

Bu tarihten itibaren programın uygulandığı kurslara yönelik izleme ve değerlendirme faaliyetleri, toplantı ve çalıştaylar, Eğitim Hizmetleri Yönetim Sistemi (EHYS) üzerinden 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının bütününe yönelik yıllık verilerin toplanması ve raporlanması, eğitici eğitimlerinde gerçekleştirilen atölye çalışmaları, anket uygulamaları vb. araçlarla Başkanlık tarafından süreci değerlendirmeye yönelik farklı çalışmalar yapılmaktadır. Söz konusu çalışmalarda; programda yer alan kazanımların ve ünite sıralamasının tekrar değerlendirilmesi, programa ölçme ve değerlendirme, kursa uyum süreci ve aile katılımı gibi hususların eklenmesi gerektiği sıkça dile getirilmektedir. Uygulamadan gelen geri bildirimler, muhatap kitlenin ihtiyaç ve beklentileri, mevcut programın konu ve kazanımları göz önünde bulundurularak birim uzmanları ve alan uzmanı akademisyenlerden oluşan komisyon çalışmaları marifetiyle güncellenmiştir.¹³⁴

Konya ili Selçuklu ilçesi içerisinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı 4-6 yaş grubu Kuran Kurslarında görev yapan on öğretici ile gerçekleştirilen mülakat verilerini esas alan bu çalışmada, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programındaki değerler eğitiminin öğretici görüşleri doğrultusunda analizi yapılarak konunun anlaşılmasına ve yararlı olmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda çalışmada değerler eğitimi konusunda iki önemli kavram olan *yardımlaşma* ve *sabır* değerlerinin önemi ve 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında bu değerlerin nasıl işlendiği

¹³⁴ DİB, *Kur'an Kursları Öğretim Programı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2018, s.6.

tespit edilmeye çalışılmış ve eğitim sürecinin performans analizi yapılmıştır. Müfredatta yardımlaşma ve sabır değerleri konusunda ne tür etkinliklerin bulunduğu ve bu konuların öğrenciye sunulması esnasında nasıl bir yöntem izlendiği örnekler verilerek anlatılmıştır.

Araştırmamız sonucunda çocuğun hayatında önemli bir yere sahip olan oyunların, 4-6 yaş grubuna yönelik değerler eğitiminde uygulanabilecek en güzel yöntemlerden biri olduğu gerçeği teyit edilmiştir. Özellikle ele aldığımız iki değer, öğrencilerin çok sevdikleri drama, boyama, oyun hamuru, makasla kesme yapılandırma, oyun etkinlikleri ve müzik etkinlikleri ile pekiştirilmesinin çocukların bu değerleri içselleştirmesinde etkili olduğu söylenebilir. İslam dininin temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve sahih hadislerin 4-6 yaş grubuna hedeflenen değerlerin aktarılmasında büyük öneme sahip olduğu değerlendirilebilir.

Çalışma boyunca incelenen veriler ışığında, araştırmamızın alt problemlerini oluşturan sorulardan yola çıkarak bazı sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmanın birinci alt problemi olan *“4-6 yaş grubu Kur'an kursları müfredatı ihtiyaç ve beklentileri karşılamakta mıdır?”* sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, genel kanaat mevcut durum itibarıyla eksikliklerine rağmen programın ihtiyaç ve beklentileri karşılayacak düzeye geldiği şeklindedir. Kur'an Kursu öğretmenleri genel anlamda, *“amaç ve kazanımlar”* kısmında belirtilen hedeflerin öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu ve uygulama açısından bir sorun teşkil etmediğini savunmuşlardır.

Araştırmanın ikinci alt problemini teşkil eden *“4 – 6 yaş grubu Kur'an Kursları öğretim programı içerik bakımından uygunluğuna ilişkin olarak yapılan değerlendirmelere de genel olarak olumlu görüşlerin hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Öğreticiler programın içeriğinin; belirlenen hedefleri gerçekleştirebilecek düzeyde hazırlandığı, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olduğunu ve uygulanabilirlik ilkesine uygun olduğunu düşünmektedirler.*

Son alt problem olarak belirlenen *“4-6 yaş grubu çocuklara verilen değerler eğitimi uygulamaları ve örnekleri yeterli midir?”* sorusuna ise ortak bir yanıt vermek verilmediği görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak kitapların konu anlatım ve etkinlik üzerinden gittiğini; ancak kitapta yer alan bazı konu ve ifadelerin

özellikle 4-6 yaş grubu için uygun olmadığını belirtmişlerdir. Bazı kavramların soyut kaldığını ve öğrenme güçlüğüne sebep olduğunu ifade etmişlerdir.

Sonuçlara bakıldığında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından bu hizmetin daha etkin ve verimli bir şekilde sürdürülebilmesi amacıyla açıldığı günden bugüne eksikliklerin giderilmesi noktasında çok önemli gelişmelerin yaşandığı görülmüş, sorunların çözümüne yönelik oldukça önemli adımların atıldığı tespit edilmiştir.

Araştırma boyunca öğrenci ve öğretmenlerle yaptığımız görüşmeler yardımlaşma ve sabır değeri konusunda kitaptaki uygulama ve etkinliklerin verimli olduğunu göstermektedir. Ancak konunun daha iyi anlaşılması ve çocuklar tarafından daha ilgi çekici olması için öğretici ve öğrenci görüşleri dikkate alınarak uzman kişiler tarafından uygulamalar geliştirilebileceği ifade edilmelidir.

Görüşmeler sonucunda öğretmenlerin materyal konusunda sıkıntı yaşadıkları anlaşılmaktadır. Daha etkili bir din öğretimi için özellikle bu amaçla hazırlanmış, çocukların eğlenerek öğrenebilecekleri materyallerin sayı ve çeşidinin artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu konudaki önerilerimiz şunlardır:

✓ Programın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için, özellikle uygulamada karşılaşılan eksiklik veya zorluklar giderilmelidir.

✓ Programda yer alan değerler eğitimi konusunda öğrencilerin en çok sevdikleri drama, boyama, oyun hamuru, makasla kesme yapıştırma, oyun etkinlikleri ve müzik etkinlikleri artırılmalıdır.

✓ Değer eğitiminin sadece okullarda verilmesi durumunda öğrencilerin evde ve okulda karşılaştıkları değerler arasında ikilem yaşaması ihtimaline karşın değerler eğitimi ile alakalı velilere yönelik de seminer, konferans gibi eğitsel faaliyetler yapılmalıdır.

✓ 4-6 yaş öğretmenlerin büyük çoğunluğu İlahiyat Fakültesi mezunu olduğu için, çocuk gelişimi ve eğitimi alanında verilen hizmet içi eğitim programları artırılmalıdır.

✓ 4-6 yaş grubu Kuran Kursu Programı içeriği farklı kültürel ve eğitimsel geçmişe sahip katılımcılara aynı düzeyde fayda sağlayabilmesi için programda yapılması gereken değişiklikler konusunda veri elde etmek için eğitimciler ve katılımcılara yönelik bilimsel araştırmalar artırılmalıdır. Bu araştırmalarda 4-6 yaş grubu Kuran Kursu Programı çocuklarının gelişimsel özellikleri, cinsel eğitim, sosyoduygusal gelişim konuları işlenmelidir.

✓ 4-6 yaş grubu için din eğitimi ve Kur'an öğretimine ilişkin materyal tasarımı çalışmaları yapılmalı ve bunların sayısı artırılarak her kursun faydalanması sağlanmalıdır.

✓ 4-6 yaş Kur'an kurslarında çocukların problemleriyle ilgilenecek ve öğrencilerin kişisel gelişimini destekleyecek rehberlik ve danışma servisleri açılmalıdır.

✓ 4-6 yaş grubu Kuran Kursu Programının içeriğine *ilkyardım ve kazalardan korunma, çocuk gelişiminde oyun ve oyuncakların önemi, aile içi sorunları çözme yöntemleri* gibi konular eklenebilir.

KAYNAKÇA

- ACUR**, Elif, *Öğretici Görüşleri Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarındaki Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eylül 2019.
- AKTEPE**, Vedat, *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde "Yardımseverlik" Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara, 2010.
- AKYÜREK**, Süleyman, *Din Öğretiminde Kavram Öğretimi*, Dem Yayınları, İstanbul 2004.
- ALTUN**, Sadegül Akbaba, "Eğitim Yönetimi ve Değerler", *Değerler Eğitimi Dergisi*, cilt: 1, sayı: 1, 7-18, İstanbul 2003.
- ARMANER**, Neda, "Din Eğitiminde Psikolojinin Önemi", *AÜİFD.*, cilt: XXIII, sayı: 1, Ankara 1979.
- ARAL**, Neriman, *Çocuk Gelişimi*, YA-PA Yayınları, İstanbul 1981.
- ATEŞ**, İbrahim, "Dayanışma Deyince Akla Gelen Düşünce", *Sosyal Dengenin Sağlanmasında Yardımlaşma ve Dayanışmanın Yeri*, Derleyen: İbrahim Ateş, Ankara: Yoksullara Yardım Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, 1996.
- AY**, Mehmet Emin, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?* Timaş Yayınları, İstanbul 2014.
- AY**, Mehmet Emin, "Çocuk ve Din Eğitimi", *Yeni Dünya Dergisi*, yıl: 1, sayı: 2, Kasım 1993.
- AY**, Mehmet Emin, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Mükafat ve Ceza*, Uludağ Üniversitesi Yayınevi, Bursa 1993.
- AYDIN**, Mehmet Zeki, *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*, Dem Yayınları, İstanbul 2005.
- AYHAN**, Halis, *Eğitim Bilimine Giriş*, Şule Yayınları, İstanbul 1995.
- AYTAR**, Güzin, "Ahlaki (Törel) Gelişim". *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ayten Ulusoy (Ed.). Pegem Yayıncılık, Ankara 2013.
- BAŞARAN**, İbrahim Ethem, *Eğitim Psikolojisi*, Aydan Web Tesisleri Yayınları, Ankara 1998.

- BİLGİLİ**, Fatih Menderes, *Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler*, Beyan Yayınları, İstanbul 2005.
- BİLGİN**, Beyza, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, *AÜİFD*, cilt: 24, sayı: 1, Ankara, 1981.
- BİLGİN**, Beyza, *İslam ve Çocuk*, Ankara 1991.
- BÜYÜK TÜRKÇE SÖZLÜK**, “Değer”, Pınar Yayınları, İstanbul 2008.
- BÜYÜKÖZTÜRK**, Şener, Kılıç Çakmak, Ebru, Akgün, Özcan Erkan, Karadeniz, Şirin ve Demirel, Funda, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi Yayınları, İstanbul 2014.
- CİHAN**, Nazlı, “Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye’deki Uygulamaya Bir Bakış”, *Turkish Studies*, cilt: 9, 2014.
- CİHANDİDE**, Zeynep Nezahat, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi*, Dem Yayınları, İstanbul 2014.
- ÇAMLICA**, Sait, *Allah Çocuk Yakmaz*, Okuyorum Yayınları, İstanbul 2010.
- ÇELEBİ**, Ahmed, *İslamda Eğitim- Öğretim Tarihi*, çev. Ali Yardım, Damla Yayınları, İstanbul 2013.
- DAM**, Hasan, *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, Nobel Yayınları, Ankara 2011.
- DEMİREL**, Özcan, *Eğitimde Program Geliştirme*, Pegem Yayıncılık 2007.
- DİB**, *Etkinliklerle Değerler Eğitimi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2016.
- DİB**, Kur’an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014.
- DİB**, Kur’an Kursları Öğretim Programı Okul Öncesi Dönemi, Ankara 2018.
- DİB**, Kur’an Kursları Uygulama Esasları, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2016.
- DİB**, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İzmir 2018.
- DİB**, *Kur’an Kursları Öğrenci Kitabı-1*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İzmir 2018.
- DODURGALI**, Abdurrahman, *Ailede Çocuğun Din Eğitimi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1996.

- DODURGALI**, Abdurrahman, *Ailede Din Eğitimi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- DOĞAN**, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yayınları, Ankara 2001.
- EGEMEN**, Bedii Ziya, *Din Psikolojisi*, Ankara 1952.
- EMİROĞLU**, Süleyman, *Asr-ı Saâdet'te Değerler Eğitimi*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa 2019.
- ERTÜRK**, Selahattin, *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara 1997.
- FERSAHOĞLU**, Yaşar, **DEMİR**, Mehmet Akif, *Din Eğitim ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2014.
- GENÇ**, Muhammet Fatih, *Öğretmenler Gözüyle İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi*, Etüt Yayınları, Samsun 2013.
- GÜNEŞ**, Adem, *0-6 Yaş Dönemi Çocuk Eğitiminde 100 Temel Kural*, Timaş Yayınları, İstanbul 2016.
- GÜNGÖR**, Erol, *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000.
- HÖKELEKLİ**, Hayati, *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler ve Psikolojisi Eğitimi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.
- HÖKELEKLİ**, Hayati, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle Değerler Eğitimi*, Dem yayınları, İstanbul 2013.
- KAPLAN**, Mehmet, *Kültür ve Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000.
- KESKİN**, Yusuf, *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008.
- KOÇ**, Ahmet, "Diyadin İşleri Başkanlığı ve Yaygın Din Eğitimi", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2001, Sayı 8.
- KOÇ**, Ahmet, *Din Eğitiminde Etkili İletişim*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2011.
- KÖYLÜ**, Mustafa, *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, Nobel Yayınları, Ankara, 2013.

- KOÇ**, Ahmet. “Kur’an Kurslarında Din Eğitimi.”, *Din Eğitimi: El Kitabı*, ed: Mustafa Köylü, Nurullah Altaş, Ensar Yayınları, İstanbul 2015.
- KORKMAZ**, Mehmet, *Yeni Dönemde Din Eğitimi, 7. Öğretmen Sempozyumu*, Tire Kitap, Gaziantep 2013.
- KÖYLÜ**, Mustafa- **KILAVUZ**, M. Akif-**DAM**, Hasan-**GÜNDÜZ**, Turgay, *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, Nobel Yayınları, Ankara 2011.
- KURT**, İbrahim, *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Çorum 2017.
- KÜÇÜKOĞLU** Adnan, “Öğrenme-Öğretme Süreci ve Materyal Tasarımı”, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, Ed. Kıymet Selvi, ANI Yayınları, Ankara 2008.
- MEB**, *Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin)*, MEB Yayınları, Ankara 2013.
- MEB**, *İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, MEB Yayınları, Ankara 2005.
- OKTAY**, Ayla, “Okulöncesi Dönem (3-6 Yaş)”, *Ana Baba Okulu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.
- OKTAY**, Ayla, *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*, Epsilon Yayınevi, Ankara 1999.
- ORUÇ**, Cemil, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi*, Dem Yayınları, İstanbul 2014.
- ÖCAL**, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*, TDV Yayınları, Ankara 1990.
- ÖNAL**, M, “Değer”, *Felsefe Ansiklopedisi*, Ed: Ahmet Cevizci, Cilt 4, Ebabil Yayınları, Ankara 2006.
- ÖZTÜRK**, Mualla, *Din Eğitimi ve Çocuk Ruh Sağlığı*, Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri, İlahiyat Vakfı Yayınları: 1, Ankara 1981.
- ÖZYILMAZ**, Ömer, *Çocukluk ve Gençlik Çağında İslami Eğitim ve Psikolojik Temelleri*, Pınar Yayınları, İstanbul 2003.

- PARLAKYILDIZ**, Belgin, “Okul öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Anasınıfı Programını Uygulamadaki Yeterlik Dereceleri”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 1998.
- PEKER**, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2003.
- POLAT** Mizrap - **TOSUN** Aybiçe, “Kıssa, Öykü ve Şiir ile Öğrenme”, *Düşünen Sınıflar İçin Dkab Öğretimi*, ed. **TOSUN** Cemal - **POLAT** Mizrap, Pegem Akademi, Ankara 2015.
- SAGLAM**, İsmail, “4-6 Yaş Grubu Çocukların Din Eğitimi” *Dib Öğretici Kitabı*, İzmir 2018.
- SELÇUK**, Mualla, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, TDV Yayınları, Ankara 2015.
- SEMERCİ**, Bengi, *Birlikte Büyütelim Çocuk Ruh Sağlığı*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2012.
- SENEMOĞLU**, Nuray “Okul öncesi Eğitim Programları Hangi Yeterlikleri Kazandırmalıdır?”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 10, Ankara 1994.
- ŞAHİN**, Yasemin, *Okul Öncesi Çocuklarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2017.
- ŞEN**, Süleyman, *4-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kur'an Tasavvuru*, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak 2018.
- ŞEN**, Ülker, *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yolunda Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007, s.8-9
- ŞENTÜRK**, Uğur - **YILMAZ**, Atike - **GÖNENER**, Utku, “Okul Öncesi Dönemde Motor Gelişime Yönelik Hareket Eğitimi ve Oyun Çalışmalarının İçerik Analizi” *Spor Yönetimi Ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, cilt:10, sayı: 2, 2015.
- ŞİMŞEK**, Eyüp, *Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri Ve Din Eğitimi*, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, cilt:4, sayı: 1, 207-220, 2004.
- TARHAN**, Nevzat, *İnanç Psikolojisi*, Timaş, İstanbul 2010.
- TAVUKÇUOĞLU**, Mustafa, “Okulöncesi Çocuğun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi”, *SÜİFD*, Sayı: XIV, Konya 2002.

- TAYMAZ**, Haydar, *Hizmet İçi Eğitim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1978.
- TOSUN**, Cemal, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem Akademi, Ankara 2012.
- TUZCUOĞLU**, Necla, *Bir Aile Olmak: Anne Baba Olmanın Altın Kuralları*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2003.
- ULUDAĞ**, Süleyman, *İslam Düşüncesinin Yapısı*, İstanbul 1985.
- W.H. Clark**, “*Dini Çocukluk Dönemi*”, Çev: Neda Armaner, A.Ü.İ.F. Dergisi, sayı:24.
- YAMAN**, Ertuğrul, *Değerler Eğitimi: Eğitimde Yeni Ufuklar*, Akçağ Basımevi, 2. Baskı, Ankara 2012.
- YAĞCI**, Samet, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4 – 6 Yaş Grubu Kur’an Kursları (İzmir İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir 2018.
- YAVUZ**, Kerim, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012.
- YAVUZER**, Haluk, *Ana-Baba ve Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000.
- YAVUZER**, Haluk, *Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000.
- YAVUZER**, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005.
- YILDIRIM**, Ali - **ŞİMŞEK**, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık 7. Baskı, Ankara 2008.
- YILMAZ**, Menderes, *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tezsiz Yüksek Lisans Programı, Ankara 2005.
- YILMAZ**, Mustafa, *Din Öğretiminde Ders içi Etkinlikler*, DEM Yayınları, İstanbul 2013.
- YILMAZ**, Süleyman, *Kur’an-ı Kerim’de Sabır ve Dua Mefhumlarına Genel Bir Bakış*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2019.
- YİĞİT**, Şerife Zehra, “Çocuklarda Sabır ve Şükür Eğitimi”, *Kadın ve Aile Dergisi*, sayı 78, 2019.
- YORULMAZ**, Bilal, “Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi ve Tarihsel Süreci” *Dib Öğretici Kitabı*, İzmir 2018.

YÖRÜKOĞLU, Atalay, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Özgür Yayınları, İstanbul 2007.

ZEMBAT, Rengin, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri*, YA-PA Yayınları, İstanbul 2001.

ZENGİN, Halise Kader, Jean Piaget ve Jerome Bruner “Bilişsel Gelişim”.
[http://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/350/mod_resource/content/2/3._hafta Bilissel_Gelişim.pdf](http://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/350/mod_resource/content/2/3._hafta_Bilissel_Gelişim.pdf), Erişim:21.04.2019.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, www.tdk.gov.tr, Erişim: 06.07.2019.

<https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR> Erişim: 10.04.2019.

<https://www.cocukgelisimmerkezi.com/> Erişim: 27.12.2019.

EKLER

EK 1: 4-6 YAŞ ÖĞRETİCİLERİNE YÖNELTİLEN MÜLAKAT SORULARI

Mülakat Soruları

- 1) 4-6 Yaş Yaygın Din Eğitimi Kursları için alan bilgisi konusunda kendinizi yeterli hissediyor musunuz?
 - Alan bilginize katkıda bulunabilecek akademik çalışmalardan ve bilimsel etkinliklerden yararlanıyor musunuz?
 - Alan bilginize katkıda bulunabilecek yayın, program ve materyalleri takip ediyor musunuz?
- 2) 4-6 Yaş Yaygın Din Eğitimi Kursları için gerekli pedagojik formasyona sahip misiniz?
 - Pedagojik formasyon eğitiminizin 4-6 yaş Kur'an Kursları için yeterliliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 3) Kursunuz hakkında bilgi verir misiniz?
 - Kursunuzun oyun ve etkinlik alanları var mıdır, (varsa) bu alanlarda neler bulunmaktadır?
 - Kursunuzun dış mekân özelliklerinden ve açık hava alanlarından bahseder misiniz?
 - Kursunuzun dışında sosyal ve kültürel içerikli hangi faaliyetler düzenlenmektedir?
 - Sınıflarda kaç öğrenci bulunmaktadır?
- 4) 4- 6 yaş grubu Kur'an kursları müfredatının ihtiyaç ve beklentileri karşıladığını düşünüyor musunuz?
- 5) 4- 6 yaş grubu Kur'an Kursları okul öncesi öğretim programı içerik bakımından uygun mudur?

- 6) Diyanet İşleri Başkanlığının hazırlamış olduğu materyalleri (Öğretici kitabı, Dini Bilgiler 1-2 etkinlik kitapları) yeterli buluyor musunuz?
- 7) 4-6 yaş grubu çocuklara verilen değerler eğitiminde dikkat edilecek hususlar nelerdir?
- 4-6 yaş grubu çocuklara verilen değerler eğitimi uygulamaları ve örnekleri yeterli midir?
- 8) Okul öncesi dönemde verilmesi amaçlanan değerler eğitiminin öğrencilerin dini gelişimine uygunluğu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
- 9) 4-6 Yaş yaygın din eğitimi Kursları Öğretim Programındaki değerlerin açıklanmasında ve uygulanmasında yaşadığınız zorluklar var mıdır? (Varsa nelerdir)
- 10) Öğrencilerin en çok sevdikleri etkinlikler ve konular hangileridir?
- 11) Öğrencilerin ebeveynlerle birlikte yapması gereken proje ödevlerine velilerin katılımını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 12) *Yardımlaşma ve paylaşma değerleri* konusunda etkinliklerin işlenişinde hangi yöntem ve tekniklerden yararlanmaktasınız?
- Etkinlik kitapları yardımlaşma ve paylaşma değerleri konusunda programa ve öğrenci düzeyine uygun mudur?
 - Yardımlaşma ve paylaşma değerleri konusundaki etkinlikler, örnekler ve hikâyeler yeterli midir?
 - Yardımlaşma ve paylaşma değerleri konusunda hangi materyallerden yararlanmaktasınız? Mevcut materyaller yeterli midir?
 - Etkinliklerde oyun ve dramaların uygulanmasında bizzat görev almakta mısınız?

- Öğrenciler, Peygamberimizin yardımsever bir insan olduğunu biliyor ve gösteriyor mu?
- Öğrenciler, Aile, arkadaş ve ihtiyaç sahiplerine karşı yardımlaşma ve paylaşmaya istekli hale geldi mi?

13) Sabır Değeri konusunda etkinliklerin işlenişinde hangi yöntem ve tekniklerden yararlanmaktasınız?

- Etkinlik kitaplarının *Sabır Değeri* konusunda programa ve öğrenci düzeyine uygun mudur?
- *Sabır Değeri* konusundaki etkinlikler, örnekler ve hikayeler yeterli midir?
- *Sabır Değeri* konusunda hangi materyallerden yararlanmaktasınız? Mevcut materyaller yeterli midir?
- Etkinliklerde oyun ve dramaların uygulanmasında bizzat görev almakta mısınız?
- Öğrenciler, sabırlı olmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına vardı mı?
- Öğrenciler, Peygamberimizin sabırlı bir insan olduğunu biliyor mu? Gerektiğinde örnek davranışlar sergiliyor mu?
- Öğrenciler, sabırlı olmayı gerektiren durumlara örnek verebilir mi?
- Eklemek istediğiniz bir husus var mıdır?

ÖZGEÇMİŞ

Ayşe Sevde KARACA, 1995 yılında Konya’da doğdu. İlk ve orta öğretimini Sivas’ta tamamladı. 2012 yılında Konya Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi’nden, 2016 yılında ise Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 2017 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı’nda yüksek lisansa başladı. 2017-2018 yılları arasında Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak çalıştı. 2018-2019 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Konya Elmas Kuran Kursu’nda görev yaptı. Halen Karabük İl Müftülüğünde Kuran Kursu Öğreticisi olarak görev yapmaktadır. Arapça ve İngilizce bilmektedir.